

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедри педагогіки та методики початкової освіти**

**Розвиток орфоепічних навичок молодших
школярів в умовах полікультурного
середовища**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, 613 групи
Топор Тетяна Дмитрівна

Керівник:

доктор педагогічних наук,
професор **Романюк С.З.**

*До захисту допущена
на засіданні кафедри*

протокол № 4 від 12 листопада 2024 р.

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Топор Т.Д. *Розвиток орфоепічних навичок молодших школярів в умовах полікультурного середовища.* – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ОР «Магістр» зі спеціальності 013 Початкова освіта. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024, 91 с.

У кваліфікаційній роботі розглянуто процес формування орфоепічних навичок молодших школярів у полікультурному середовищі, зокрема для румуномовних учнів. Визначено основні принципи та методи, спрямовані на подолання мовної інтерференції рідної мови в українському мовленнєвому просторі. Описано комплекс вправ, що включає артикуляційні, фонематичні, інтонаційно-ритмічні та ігрові методи, які сприяють засвоєнню орфоепічних норм та розвитку комунікативної компетентності учнів. Обґрунтовано значення адаптації навчальних матеріалів та використання інтерактивних підходів у навчальному процесі початкової школи.

Ключові слова: орфоепія, початкова школа, полікультурне середовище, комунікативна компетентність, мовна інтерференція.

ABSTRACT

Topor T.D. *Development of orthoepic skills of junior schoolchildren in a multicultural environment.* Qualification work for the degree of Master's degree in speciality 013 Primary Education. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2024, 91 c.

The qualification work considers the process of forming the orthoepic skills of primary schoolchildren in a multicultural environment, in particular for Romanian-speaking students. The basic principles and methods aimed at overcoming the language interference of the mother tongue in the Ukrainian speech space are identified. The complex of exercises, including articulation, phonemic, intonation-rhythmic and game methods, which contribute to the acquisition of orthoepic norms and the development of students' communicative competence, is described. The importance of adaptation of educational materials and the use of interactive approaches in the educational process of primary school is substantiated.

Keywords: orthoepy, primary school, multicultural environment, communicative competence, language interference.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Т.Д. Топор

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОРФОЕПІЧНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	8
1.1.Лінгводидактичний аспект розвитку орфоепічних навичок молодших школярів.....	8
1.2.Нормативні засади розвитку орфоепічних навичок молодших школярів.....	19
1.3.Вплив полікультурного середовища на розвиток орфоепічних навичок молодших школярів.....	32
Висновок до розділу 1	42
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ОРФОЕПІЧНИХ НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	43
2.1.Стан сформованості орфоепічних навичок молодших школярів і умовах сучасної школи.....	43
2.2.Розвиток орфоепічних навичок молодших школярів у педагогічній практиці.....	54
2.3.Система мовних вправ у розвитку орфоепічних навичок молодших школярів в умовах полікультурного середовища.....	71
Висновок до розділу 2	82
ВИСНОВОК	84
СПИСОК ВИКОРИСТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. Важливим завданням сучасної мовної політики України є забезпечення всебічного розвитку та поширення української мови як державної в усіх сферах суспільного буття. Водночас, держава гарантує право на вільний розвиток та використання мов національних меншин, що є основою політичної та соціокультурної інтеграції громадян. Слід зазначити, що відповідно до Конституції України, держава сприяє вивченню іноземних мов та забезпечує рівність усіх мов в освітньому процесі. Українська мова залишається обов'язковим предметом у всіх освітніх закладах країни. Це стосується не лише українських шкіл, а й шкіл, де навчання здійснюється іншими мовами. Це, зокрема, важливо для шкіл, де навчаються представники національних меншин, адже вивчення української мови є необхідним елементом соціалізації учнів у суспільстві.

Варто наголосити, що особливе значення має питання вивчення української мови в багатонаціональних регіонах, зокрема Чернівецької області, де значна частина населення є румуномовною. У цьому контексті, враховуючи різноманітність мовних традицій, однією з основних засад є формування орфоепічних навичок зростаючої особистості, оскільки правильна вимова є основою не лише мовної, а й соціокультурної адаптації дітей в українському суспільстві. Важливість окресленої проблеми підкреслюють численні дослідження, зокрема науковців М. С. Вашуленка, О. Н. Хорошковської, а також Л. В. Вознюк і С. П. Іванової, які акцентують на необхідності врахування міжмовної інтерференції у процесі навчання дітей, для яких українська мова є не рідною.

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті та в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти зазначено, що важливою метою є забезпечення вільного володіння українською мовою для всіх учнів, що є умовою для успішної соціалізації та самореалізації особистості. Цей процес передбачає формування не лише граматичних навичок, але й розвитку правильної вимови, оскільки саме в початковій школі

формуються основи мовленнєвої культури. З цієї точки зору, орфоепічні навички є важливою складовою мовної компетентності, яка включає в себе не лише технічну правильність вимови, але й здатність використовувати інтонаційні, ритмічні та акцентуаційні моделі української мови.

Вирішальна роль у розвитку орфоепічних навичок належить початковій школі, адже цей період є найбільш сприятливим для формування мовної особистості. Зростаюча особистість у цьому віці є максимально відкритою для засвоєння нових мовних норм і моделей. Варто наголосити, що особливу роль відіграє початкове навчання української мови, яке має бути систематизованим і враховувати специфіку мовного середовища учнів. За результатами досліджень, проведених науковцями М. Б. Успенським та І. П. Гудзиком, встановлено, що формування орфоепічних навичок має вирішальне значення в контексті двомовного або багатомовного навчання, оскільки в умовах мовної інтерференції ускладнюється точне засвоєння вимовних норм. Оскільки мовна інтерференція є частою проблемою для школярів, які спілкуються рідною мовою, що відрізняється від української (зокрема, для румуномовних учнів), виникає необхідність спеціальних корекційних програм. Такий підхід дозволяє адаптувати навчальні матеріали відповідно до індивідуальних потреб учнів, що сприяє подоланню труднощів в освоєнні української орфоєпії.

Загалом, формування орфоепічних навичок у молодших школярів має бути організоване таким чином, щоб забезпечити не тільки правильну вимову, але й розвиток мовленнєвих звичок, необхідних для ефективного спілкування в україномовному середовищі. Однією з головних проблем, яка вимагає вирішення в цьому контексті, є врахування впливу рідної мови на формування вимовних навичок. Дослідження О. Н. Хорошковської та Н. І. Тоцької вказують на важливість інтеграції фонетичних вправ з іншими аспектами мовної освіти, такими як граматики та лексика, що дозволяє створити цілісну систему мовленнєвого розвитку.

Отже, актуальність зазначеної проблеми для педагогічної практики і стан її дослідження в сучасній науці обумовили вибір теми кваліфікаційної

роботи *«Розвиток орфоепічних навичок молодших школярів в умовах полікультурного середовища»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами:
«Теоретико-методологічні засади розвитку педагогічної освіти та професійної підготовки фахівців у контексті євроінтеграційних процесів».

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та методичній розробці системи вправ для розвитку у молодших школярів орфоепічних навичок у зіставленні української і румунської мови.

Для досягнення мети сформовано наступні завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку орфоепічних навичок у молодших школярів в умовах полікультурного середовища.
2. Обґрунтувати особливості розвитку орфоепічних навичок у молодших школярів в умовах полікультурного середовища.
3. З'ясувати стан проблеми розвитку орфоепічних навичок молодших школярів у практиці сучасної початкової школи
4. Запропонувати систему вправ для розвитку орфоепічних навичок молодших школярів з урахуванням полікультурного середовища.

Об'єкт дослідження – процес розвитку орфоепічних навичок молодших школярів.

Предмет дослідження – методи та прийоми формування орфоепічних навичок в учнів початкових класів у полікультурному середовищі.

Методи дослідження:

- *теоретичні*: аналіз наукової та навчально-методичної літератури з теми дослідження, підручників, програм для початкової школи; аналіз, синтез і теоретичне узагальнення отриманих результатів дослідження;

- *емпіричні*: анкетування вчителів з метою вивчення та узагальнення педагогічного досвіду; педагогічні спостереження для ознайомлення з особливостями вимовних навичок українського мовлення школярів; аналіз усного українського мовлення учнів; констатувальний етап педагогічного експерименту.

Теоретичне значення дослідження полягає в узагальненні дослідження, у поглибленні знань щодо процесу формування орфоепічних навичок у молодших школярів в умовах багатомовного середовища. Дослідження розкриває специфіку мовленнєвої роботи з румуномовними учнями, а також підходи до подолання труднощів, зумовлених інтерференцією рідної мови.

Практичне значення дослідження Одержані результати можуть бути використані фахівцями з методики навчання української мови у системі підготовки та перепідготовки вчителів початкових класів, авторами програм та підручників з української мови, посібників з методики викладання української мови в початкових класах, а також учителями-практиками.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг становить 91 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОРФОЕПІЧНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

1.1. Лінгводидактичний аспект розвитку орфоепічних навичок молодших школярів.

Для успішної реалізації кожної особистості в сучасній Україні надзвичайно важливим є володіння українською мовою, яка дає їй можливість ефективно взаємодіяти у виконанні завдань соціального, виробничого й економічного характеру, сприяє розвитку особистісних якостей і творчих здібностей, дозволяє бути конкурентоздатною на ринку праці, задовольняти свої запити, інтереси, потреби. [1, с. 5–8]

У процесі навчання молодших школярів провідним є розвиток їх мовної компетентності, забезпечення умінь і навичок володіння усним та писемним мовленням, комунікувати і взаємодіяти в умовах життєдіяльності. [2, с. 15–19] Окреслені завдання є надзвичайно важливими для молодших школярів які навчаються у багатомовному середовищі, де домінування рідної мови (наприклад, румунської) може створювати труднощі у засвоєнні української мови. Формування орфоепічних навичок, які охоплюють правильну артикуляцію, дотримання норм наголосу, інтонації та ритму мовлення складають основу у навчанні державної мови. [3, с. 25–28] Засвоєння цих навичок не лише сприяє оволодінню українською мовою на належному рівні, але й забезпечує розвиток комунікативної компетентності, що є основою соціалізації особистості. [4, с. 12–15]

Незаперечною є думка, що молодший шкільний вік є найсприятливішим періодом для розвитку орфоепічних навичок, адже у цьому віці діти демонструють високу здатність до засвоєння нових мовних норм і формування звичок правильного мовлення. [5, с. 33–36] Проте для учнів, які навчаються у школах з мовами навчання національних меншин, процес опанування орфоепічних норм ускладнюється через мовну інтерференцію. [6, с. 18–21] Вплив рідної мови часто призводить до порушення вимовних норм української

мови, що проявляється у помилковій артикуляції звуків або неправильній інтонації. Це підкреслює важливість застосування адаптованих методик, спрямованих на врахування мовних особливостей учнів. Теоретичні та практичні аспекти розвитку орфоепічних навичок були предметом численних досліджень українських педагогів і лінгвістів. Їхні роботи допомогли створити цілісну систему навчання, яка враховує як психологічні, так і методичні особливості роботи з молодшими школярами. [7, с. 19–22]

Так, на думку науковців, лінгводидактичні засади є важливим теоретичним підґрунтям для формування орфоепічних навичок учнів, особливо в умовах двомовного середовища, де однією з основних задач є подолання мовних інтерференцій. [8, с. 27–29]

Основними лінгводидактичними засадами розвитку орфоепії є принципи наочності, посильності, свідомості, науковості, активності, індивідуалізації, систематичності та проблемності. [9, с. 30–34]

На думку таких дослідників, як М.С. Вашуленко, О.Н. Хорошковська, І.П. Гудзик та інших, принцип наочності є ключовим у процесі навчання орфоепії. [10, с. 12–14] Вони відзначають, що ефективне засвоєння мовленнєвих норм можливе завдяки використанню візуальних елементів, таких як малюнки, діаграми або відеоматеріали, які ілюструють правильну артикуляцію звуків і сприяють глибшому розумінню процесів, що відбуваються під час мовлення. Так, для румуномовних учнів ці елементи особливо важливі, адже вони дозволяють спостерігати за артикуляцією та подолати інтерференцію між звуками рідної і української мови. [11, с. 20–23]

Адаптація навчальних матеріалів до вікових та індивідуальних можливостей учнів підкреслюється принципом посильності. Як зазначають О. Я. Савченко та М. С. Успенський, завдання, які стоять перед учнями, повинні бути поступовими та відповідати їхньому рівню розвитку мовленнєвих навичок. [12, с. 35–37]

Для румуномовних дітей важливо враховувати специфіку їхнього мовного середовища, що означає необхідність на початкових етапах навчання

пропонувати спрощені вправи, поступово збільшуючи складність завдань. [13, с. 25–29]

Дослідження принципу свідомості, за думкою С. І. Бернштейна та Л. В. Вознюк, вимагає не лише правильної вимови звуків, але й усвідомлення їхніх фонетичних властивостей. Це дає можливість створити міцну основу для подальшого освоєння мовленнєвих норм. Враховуючи двомовний контекст, доцільно застосовувати порівняльний аналіз між українською та румунською мовами, що дозволяє учням усвідомлено працювати з міжмовними відмінностями.

Використання сучасних досягнень у фонетичній науці є суттєвим аспектом принципу науковості, розвиваного в працях таких лінгвістів, як О. В. Бугайчук та Н. А. Пашківська. Це забезпечує оптимізацію навчального процесу, підвищуючи ефективність засвоєння мовленнєвих норм. Такий підхід сприяє кращому оволодінню правильними артикуляційними моделями, що є критично важливим для учнів, які навчаються у двомовному середовищі.

Принцип активності, який визначають у своїх працях В. І. Бельтюков та С. О. Натальїна, передбачає активну участь учнів у навчальному процесі. Ігрові форми навчання, рольові ситуації, вправи на імітацію реальних життєвих ситуацій сприяють кращому засвоєнню орфоепічних норм через практичне застосування мовленнєвих навичок. [14, с. 18–22]

Принцип індивідуалізації вважається важливим для учнів, які перебувають у двомовному середовищі. Як зазначають Н. І. Тоцька та О. М. Шиян, кожен учень має власний темп засвоєння мовленнєвих норм, тому адаптація матеріалів до індивідуальних потреб є необхідною умовою успішного навчання.

В організації навчального процесу важливим є принцип систематичності, який забезпечує поступове й безперервне засвоєння вимовних норм. Програми з української мови для початкової школи спрямовані на систематичне освоєння мовних навичок, починаючи з простих

вправ на правильну вимову звуків та поступово ускладнюючи завдання, пов'язані з інтонацією та наголосом.

Принцип проблемності полягає у створенні таких завдань, які ставлять учнів у ситуацію пошуку рішень, сприяючи розвитку критичного мислення. Це особливо актуально для двомовних учнів, які, працюючи з інтерференційними явищами, повинні знаходити рішення, як правильно вимовляти звуки, які відсутні в їхній рідній мові.

Лінгводидактичні принципи формування орфоепічних навичок, що базуються на сучасних дослідженнях та методах, є основою для створення ефективних програм, що враховують потреби учнів у двомовному середовищі. Інтеграція цих принципів у процес навчання дозволяє не лише покращити технічне опанування вимовою, але й забезпечити глибоке усвідомлення фонетичних явищ, що є ключовим для розвитку мовленнєвої культури учнів.

Посилену увагу привертають дослідження О.Н. Хорошковської, яка виділяє важливість індивідуального підходу до навчання дітей у полікультурному середовищі. Науковиця наголошує, що різноманіття мовного досвіду дітей вимагає від педагога гнучкості у виборі методів навчання. Її роботи акцентують увагу на значенні артикуляційних вправ, які спрямовані на тренування складних для дітей звуків, наприклад, [г], [щ]. Хорошковська також підкреслює важливість створення комфортного мовного середовища через використання інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, моделювання реальних ситуацій і театралізовані завдання. Вона зазначає, що саме такі методи дозволяють дітям легше адаптуватися до вимог українського мовлення.

Ще одним вагомим дослідником у цій сфері є Н.П. Мельник, яка розробила серію спеціальних вправ для учнів із румуномовного середовища. Вона акцентує на важливості роботи з інтерференцією, яка виникає внаслідок впливу рідної мови на процес засвоєння української. Її вправи включають слухові завдання для розвитку фонематичного слуху, артикуляційні вправи для правильного звукоутворення та порівняльні вправи, які допомагають

учням зрозуміти відмінності між артикуляцією звуків української та рідної мов. [51, с. 30–34]

О.М. Базилук підходить до проблеми формування орфоепічних навичок із точки зору системності. Вона вважає, що початковий етап навчання повинен включати прості вправи, які поступово ускладнюються, щоб діти могли стабільно засвоювати правильну вимову. У її роботах особливу увагу приділено інтеграції орфоепічних вправ із завданнями на розвиток лексики, граматики та комунікативних умінь.

Не менш важливий внесок зробив М.С. Вашуленко, який запропонував поетапний підхід до навчання орфоепії. Він вважає, що формування орфоепічних навичок має базуватися на поступовому знайомстві учнів із базовими звуками української мови, після чого можна переходити до складніших артикуляційних і ритмічних завдань. Такий підхід дозволяє уникати перевантаження дітей на початковому етапі навчання та сприяє більш глибокому засвоєнню мовленнєвих зразків.

О.Я. Савченко у своїх дослідженнях акцентує на тому, що орфоепічні навички повинні розвиватися у поєднанні з іншими аспектами мовленнєвого розвитку, такими як граматика, лексика та інтонаційна виразність. Її методика базується на використанні комплексного підходу, який включає слухові, артикуляційні та імітаційні вправи. Це сприяє не лише технічному засвоєнню вимовних норм, але й формуванню у дітей упевненості у мовленні.

Особливий акцент на комунікативних аспектах навчання роблять С.П. Іванова та В.В. Борисенко. Вони розробили систему театралізованих вправ, які допомагають учням освоювати правильну вимову через моделювання реальних мовленнєвих ситуацій. На їхню думку, використання таких методів сприяє не лише формуванню орфоепічних навичок, але й підвищенню комунікативної активності дітей.

Формування орфоепічних навичок у молодших школярів є одним із фундаментальних завдань початкової освіти, яке значно впливає на загальний мовленнєвий розвиток дітей та закладає основи для подальшого успішного

навчання. Саме у початковій школі у дітей закладаються основи формування звукової системи мовлення, а тому у цей період важливо забезпечити засвоєння основних орфоепічних норм. Орфоепічні вміння, такі як правильна вимова голосних і приголосних звуків, здатність розрізняти наголоси та інтонаційні моделі, сприяють успішному оволодінню іншими мовними аспектами, такими як граматики, лексика, виразність мовлення.

Завдання з розвитку орфоепічних навичок забезпечують поступове ускладнення мовленнєвих завдань та багатократне повторення. Освітня програма початкової школи передбачає ознайомлення учнів з базовими звуками української мови ([a], [o], [e], [y]) та засвоєння правильних артикуляційних моделей для звуків, специфічних для української фонетичної системи, таких як [г], [дж], [дз]. Розвиток орфоепії у початковій школі – це не лише навчання правилам вимови, а й виховання навичок, які формують мовленнєву культуру учнів та сприяють їхній комунікативній компетенції.

Лінгводидактичний підхід до розвитку орфоепічних навичок молодших школярів базується на комплексі методів, що інтегрують теоретичні знання з практичними навичками. Розвиток орфоепічних навичок у початковій школі ефективніше відбувається, коли до процесу навчання інтегруються ігрові методи та рольові завдання. Дослідження підтверджують, що використання інтерактивних вправ, рольових ігор і театралізованих вистав сприяють закріпленню правильної мови звуків та інтонаційних моделей у природному комунікативному контексті. Такі вправи забезпечують учням можливість закріпити нові знання в природних умовах спілкування, що стимулює їхню комунікативну активність і підвищує впевненість у мовленні диференційованого підходу в роботі з румуномовними учнями. У класах, де більшість учнів є румуномовними, спостерігаються особливі труднощі з вимовою звуків, таких як [г], [щ], які не мають аналогів у рідній мові дітей. Лінгводидактичний підхід вимагає застосування спеціальних вправ на артикуляцію та диференціацію звуків, що погіршує подолання труднощів. Вчителям проводять додаткові вправи, адаптовані до потреб учнів, які

стикаються з фонетичними труднощами, що дозволяє їм швидше освоїти українську фонетичну систему.

Науковці, такі як Н.П. Мельник і О.Я. Савченко, підкреслюють значення системного підходу до навчання орфоепії, який передбачає регулярне повторення, індивідуальний підхід та залучення дітей до комунікативної діяльності. Початкова освіта покликана закладати орфоепічні вміння шляхом використання різноманітних інтерактивних вправ, які поступово знайомлять учнів із правилами вимови звуків у складі слів і фраз, зокрема для звуків, відмінних від аналогів у рідній мові дітей.

Програма навчання у першому класі починається зі знайомства з базовими звуками української мови і передбачає розвиток фонематичного слуху через вправи на слухове розпізнавання звуків і складів. На першому етапі навчання орфоепії (1 клас) школярі засвоюють правильну вимову голосних у наголошених і ненаголошених позиціях, а також основи вимови приголосних. На другому етапі (2 клас) учні опановують вимову звуків, які вимагають спеціальної артикуляції, наприклад, африкатів [ч] та [ц]. Таке поступове ускладнення матеріалу дозволяє забезпечити стабільне засвоєння фонетичних норм та формує у дітей мовленнєву впевненість.

Особливої уваги потребує індивідуальний підхід до формування орфоепічних навичок, оскільки діти мають різний рівень підготовленості та різні фонетичні труднощі. У класах із румуномовними учнями, наприклад, часто виникають труднощі з вимовою специфічних для української мови звуків, як-от [г], [ш], що не мають аналогів у румунській мові. Для подолання таких труднощів педагоги використовують корекційні вправи на артикуляцію та слухові завдання для розпізнавання звуків. Індивідуальна робота передбачає також використання додаткових імітаційних завдань, вправ на повторення, які допомагають учням швидше засвоювати орфоепічні правила та адаптувати їх у повсякденній мовленнєвій діяльності. [64, с. 22–27]

У класах, де значну частину становлять румуномовні учні, важливим стає використання диференційованого підходу, що враховує мовні

особливості та індивідуальні потреби кожної дитини. Такий підхід полягає в адаптації навчальних матеріалів і методів, щоб подолати специфічні труднощі в засвоєнні звуків, які відрізняються від аналогів у рідній мові дітей. Зокрема, вчителі використовують спеціальні артикуляційні вправи та слухові завдання, спрямовані на подолання інтерференційних помилок, що виникають через різницю у фонетичній системі румунської та української мов. Для кожного учня або групи учнів, які мають схожі мовленнєві труднощі, створюються індивідуальні завдання, такі як повторення звуків, які складні для вимови (наприклад, [г], [щ]), та додаткові тренування для підвищення впевненості у мовленні. Це дозволяє зменшити вплив рідної мови на українську вимову, формуючи точніші орфоепічні навички у двомовному середовищі.

Індивідуальний підхід полягає у регулярному спостереженні за прогресом кожного учня, адаптації завдань під його потреби та проведенні корекційних занять. Наприклад, для учнів, які мають труднощі з вимовою певних звуків, призначаються додаткові вправи на повторення, які сприяють покращенню артикуляції та фонематичного слуху.

Використання інтерактивних методів у навчанні орфоепії має велике значення, оскільки вони сприяють практичному закріпленню засвоєних знань. Рольові ігри, групові завдання та театралізовані вправи дозволяють дітям закріпити фонетичні моделі у природних комунікативних ситуаціях. Наприклад, рольові ігри, такі як «У магазині» чи «На ринку», допомагають учням використовувати нові мовленнєві зразки у відповідних контекстах, що стимулює їхню комунікативну активність.

Театралізовані вистави та ігрові вправи, такі як скоромовки чи римовані фрази, дозволяють учням занурюватися у мовленнєву практику, а також розвивати фонетичну виразність. Вони також сприяють засвоєнню інтонаційних моделей, ритму мовлення та його чіткості. Інтерактивні методи навчання допомагають не тільки засвоювати орфоепічні навички, але й розвивають у дітей впевненість у мовленні.

Контекстуальні вправи є важливою складовою лінгводидактичного підходу до навчання орфоепії. Вони дозволяють учням практикувати свої мовленнєві навички у ситуаціях, максимально наближених до реальних. Наприклад, завдання на обговорення подій шкільного життя, опис улюблених іграшок чи планів на вихідні сприяють закріпленню мовленнєвих зразків у природних умовах. Науковець О. Малахова вказує, що реальні комунікативні ситуації значно полегшують засвоєння фонетичних правил та роблять їх зрозумілішими для учнів.

Імітаційні вправи є важливим компонентом для засвоєння мовленнєвих зразків у реальних ситуаціях, що розвиває у дітей впевненість у спілкуванні українською мовою. Такі вправи часто використовуються для того, щоб допомогти учням освоїти мовленнєві патерни через відтворення діалогів, що включають повсякденні ситуації: наприклад, "У шкільному коридорі", "На перерві" або "У їдальні". Педагоги використовують методи драматизації, які дозволяють дітям програвати ролі у заданих ситуаціях, закріплюючи фонетичні моделі через комунікацію. Це допомагає дітям відчувати себе впевненіше в українському мовленнєвому середовищі, а також сприяє автоматизації орфоепічних норм у спонтанному мовленні.

В імітаційних вправах також стимулює розвиток виразності мовлення, що дозволяє дітям ефективніше комунікувати в різних ситуаціях. Вчителі можуть використовувати вправи на імітацію різних настроїв або емоцій, коли учні повторюють певні фрази з заданою інтонацією, що допомагає засвоїти природні інтонаційні моделі української мови.

Педагоги також адаптують мовленнєві зразки, враховуючи рідну мову учнів, щоб знизити вплив інтерференції. Наприклад, у двомовних класах вчителі можуть проводити вправи, де діти порівнюють схожі мовні ситуації в обох мовах, щоб краще зрозуміти відмінності в артикуляції та інтонації. Такий підхід дозволяє учням засвоїти правильну вимову та інтонацію у природному для них контексті, сприяючи ефективнішому закріпленню навичок орфоепії.

Інтерактивні методи навчання орфоепії в початкових класах є одним із найефективніших засобів, які допомагають учням краще засвоювати правила вимови та впевненіше застосовувати їх у мовленнєвих ситуаціях. Ці методи, зокрема рольові ігри, театралізовані вистави та мовленнєві ігри, дозволяють створювати природні ситуації для комунікації, в яких діти мають можливість практикувати орфоепічні навички у невимушеній, ігровій формі.

Інтерактивні вправи, такі як рольові ігри «В магазині», «На ринку» або «У гостях», дають змогу учням використовувати нові мовленнєві зразки в ситуаціях, наближених до реальних. Це, у свою чергу, сприяє подоланню мовленнєвих бар'єрів, знижує напруження і дозволяє краще запам'ятати правильну вимову та інтонаційні моделі. Крім того, такі завдання розвивають соціальні навички, вміння взаємодіяти в групі та реагувати на репліки співрозмовників, що є важливою складовою комунікативної компетентності. [15, с. 19–23]

Театралізовані вправи, наприклад, виконання римованих фраз або скоромовок, дозволяють дітям не тільки покращувати чіткість вимови, а й розвивати відчуття ритму і плавність мовлення. Завдяки повторюваним вправам учні поступово засвоюють основні фонетичні та орфоепічні норми, які допомагають їм з упевненістю використовувати українську мову у побуті та навчанні.

Інтерактивні методи навчання орфоепії в початкових класах також дають можливість вчителям здійснювати індивідуальний підхід, спостерігаючи за мовленнєвими труднощами кожної дитини під час виконання ігрових завдань. Це дає змогу виявити конкретні проблеми у вимові та коригувати їх через індивідуальні або групові вправи.

Отже, Розвиток орфоепічних навичок у молодших школярів є ключовим етапом у формуванні мовної компетентності, особливо в умовах двомовного середовища. Володіння українською мовою є необхідною умовою успішної соціалізації і реалізації особистості в сучасному суспільстві, і для учнів, які навчаються в багатомовних класах, особливо важливо подолати труднощі

мовної інтерференції. У цьому контексті формування орфоепічних навичок — це не лише процес засвоєння правильного вимовляння звуків, але й розвиток комунікативної компетентності, що дозволяє дітям ефективно взаємодіяти в різних соціальних ситуаціях.

Система лінгводидактичних принципів, таких як наочність, посиленість, свідомість, науковість, активність, індивідуалізація, систематичність та проблемність, є основою для розробки ефективних навчальних методик, які враховують особливості навчання дітей у двомовних умовах. Використання інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, театралізовані вправи та контекстуальні завдання, дозволяє не лише засвоїти технічні вимоги орфоепії, але й розвивати впевненість учнів у мовленні. Врахування індивідуальних потреб учнів, регулярне спостереження за їхнім прогресом і корекція мовленнєвих труднощів через спеціалізовані вправи є необхідними умовами для досягнення високих результатів у навчанні.

Наукові дослідження, які розвивають теоретичні основи лінгводидактики, сприяють створенню практичних методик, що враховують особливості мовленнєвих систем учнів, що навчаються в умовах полікультурного середовища. Тому адаптація навчальних методів до мовних особливостей румуномовних дітей, використання ігрових методів і індивідуалізованого підходу дозволяє забезпечити не лише технічне засвоєння норм вимови, але й глибоке усвідомлення фонетичних аспектів мови.

Таким чином, формування орфоепічних навичок є важливим педагогічним завданням, що сприяє соціалізації учнів та розвитку їх мовленнєвої культури в багатомовному середовищі. Системний підхід до навчання, інтеграція наукових методик і застосування диференційованих підходів забезпечує ефективність процесу навчання та успішну комунікацію учнів у майбутньому.

1.2. Нормативні засади розвитку орфоепічних навичок молодших школярів.

Формування орфоепічних навичок у молодших школярів є важливим аспектом сучасної освіти, особливо в умовах полікультурного середовища, де домінування рідної мови може ускладнювати засвоєння української мови. Дослідження показало, що Державний стандарт початкової освіти відіграє важливу роль у встановленні вимог до мовленнєвого розвитку учнів початкових класів. Формування правильної вимови українських звуків є важливим завданням у розвитку комунікативної компетенції молодших школярів. [16, с. 5–7]

У Державному стандарті освіти мовленнєва компетенція розглядається як один із ключових елементів загальної освіченості учнів, що передбачає опанування навичок чіткої та правильної артикуляції звуків української мови. Стандарт визначає орфоепію як обов'язкову частину навчання, зокрема для дітей з багатомовного середовища, де українська мова є іншою. З метою зменшення впливу рідної мови на закріплення української мови, стандарт встановлює вимоги щодо звукової грамотності учнів, акцентуючи увагу на правильних вимові базових голосних та приголосних звуків, таких як [г], [дж], [ц'], які можуть викликати складнощі у двомовних учнів, зокрема румуномовних. Такий підхід дозволяє забезпечити не тільки правильне відтворення звуків, але й покращує загальну мовленнєву культуру дітей, підвищуючи їхню впевненість у мовленні та здатність ефективно комунікувати в україномовному середовищі. Вимоги стандарту передбачають, що в умовах багатомовного середовища (у тому числі для румуномовних учнів) навчання має забезпечити засвоєння базових орфоепічних навичок, які сприяють соціалізації та інтеграції в україномовний простір. [17, с. 10–12]

Відповідно до вимог Державного стандарту на кінець першого класу діти повинні опанувати правильну вимову основних голосних та приголосних звуків української мови, серед яких особливу увагу приділено звукам [о], [а], [г], [дж] та [ц']. Дослідження підтвердило, що акцент на таких звуках

зумовлений необхідністю мінімізувати інтерференційні помилки, що є типовими для дітей, які спілкуються румунською мовою в побуті. Це положення нормативної бази спрямоване на формування звукової грамотності та на розвиток фонематичного слуху у молодших школярів. [18, с. 20–25]

Аналіз положень Закону України «Про освіту» показав, що він забезпечує правову основу для обов'язкового вивчення української мови у всіх закладах освіти. Цей закон визначає право кожного учня на доступ до якісної освіти українською мовою, незалежно від національності чи рідної мови. Він підкреслює важливість формування мовної компетентності учнів на рівні державної мови, що є особливо важливим для учнів, які приходять із двомовних чи багатомовних середовищ. Закон спрямований на забезпечення мовленнєвої інтеграції учнів з різними мовними потребами, гарантуючи їм доступ до матеріалів і занять, які сприяють засвоєнню української мови на рівні, необхідному для комфортного навчання та соціалізації. Крім цього, закон підтримує створення адаптованих навчальних програм для учнів, чиею рідною мовою є інша, ніж українська. Це дозволяє забезпечити поступовий перехід на українську, одночасно зберігаючи культурну і мовну ідентичність дітей. Даний підхід допомагає знизити рівень стресу в процесі навчання, оскільки учні можуть орієнтуватися на знайомі їм мовні структури і поступово засвоювати особливості української орфоєпії. Даний закон передбачає рівний доступ до навчання українською мовою для всіх учнів, зокрема й у регіонах з високим відсотком румуномовного населення, що дозволяє враховувати мовні особливості дітей та сприяє їхній успішній інтеграції у навчальний процес. У межах цього закону також підкреслюється важливість збереження рідної мови для учнів національних меншин, водночас забезпечуючи їхнє навчання українською мовою як державної. [19, с. 3–5]

На основі аналізу було встановлено, що даний закон слугує нормативним підґрунтям для розробки адаптованих навчальних матеріалів, що враховують особливості мовного середовища учнів. Це дозволяє зосередитися на орфоєпічних особливостях української мови, забезпечуючи

учнів знаннями, необхідними для подолання інтерференції з рідною мовою, яка часто ускладнює процес навчання. Дослідження підтвердило, що Закон «Про освіту» сприяє формуванню позитивного ставлення до вивчення української мови, що є ключовим для розвитку мовленнєвих навичок. [70, с. 15–20]

Аналіз освітніх програм для початкової школи показав, що вони створюють базу для розвитку орфоепії у молодших школярів та забезпечують послідовний перехід від засвоєння простих до більш складних орфоепічних навичок. Освітні програми для початкової школи з урахуванням двомовного середовища передбачають поступове і систематичне засвоєння орфоепічних норм української мови. Вони інтегрують розвиток орфоепічних навичок із іншими мовними компонентами, такими як граматики та лексика, створюючи цілісну систему мовленнєвого розвитку. [20, с. 10–15] Наприклад, програма передбачає слухові диктанти для тренування фонематичного слуху, а також повторення слів із цільовими звуками, такими як [г], [щ]. Програми створюють основу для підручників, які забезпечують практичне закріплення мовних норм у навчальному процесі. Також ці програми розроблені таким чином, щоб відповідати потребам учнів, для яких українська є другою мовою, і містять завдання на формування звукової культури, інтонаційних і ритмічних моделей, специфічних для української мови. Крім цього, програми забезпечують поступовий перехід від простих мовленнєвих завдань до складніших, що допомагає учням поступово опановувати мовні норми без перевантаження. Наприклад, освітня програма Нової української школи активно використовує ігрові форми навчання, рольові ситуації та інтерактивні вправи, які підтримують природну мовленнєву активність учнів. Такі методи допомагають учням практично відпрацьовувати орфоепічні навички, закріплюючи їх через багаторазове повторення у різних контекстах, що є критичним для двомовних дітей. Програми розроблені з урахуванням специфіки двомовного середовища та дозволяють поступово подолати вплив рідної мови на українське мовлення. Для цього використовуються вправи на

порівняння вимови звуків у румунській та українській мовах, наприклад, розрізнення звуків [г] і [х], які не мають аналогів у румунській мові. Такий підхід знижує інтерференційні помилки, допомагаючи учням краще засвоювати українські орфоепічні норми. У результаті дослідження були виділені основні особливості програм для шкіл з українською мовою навчання та адаптовані програми для румуномовних учнів. [24, с. 12–15]

Інтерактивні та комунікативні методи навчання, рекомендовані в сучасних освітніх програмах для початкових класів, є однією з основних складових розвитку орфоепічних навичок, особливо в полікультурному середовищі. Ці методи передбачають активне залучення учнів у мовленнєві ситуації через рольові ігри, вправи на імітацію, інтонаційні практики та групову роботу, що дозволяє закріплювати фонетичні моделі в умовах, наближених до реального спілкування. Зокрема, під час таких занять учні вправляються у вимові складних звуків, тренують ритміку та інтонацію мовлення. Це допомагає не лише покращити точність вимови, але й розвиває у дітей впевненість у мовленні, підвищує їхню мовленнєву активність, сприяючи легшому засвоєнню норм української мови.

Використання аудіо- та відеоматеріалів у процесі формування орфоепічних навичок є одним із важливих елементів сучасної методики викладання, що значно підвищує якість засвоєння матеріалу та сприяє інтеграції орфоепічних норм у мовлення молодших школярів. Нормативні вимоги передбачають, що вчителі повинні забезпечувати учням доступ до якісних зразків українського мовлення, особливо у полікультурному середовищі, де діти можуть не мати достатнього впливу українського мовного оточення. Аудіо- та відеоматеріали відіграють особливу роль для румуномовних учнів, оскільки вони забезпечують моделі правильної вимови звуків і інтонацій, що сприяє поступовому подоланню інтерференційних впливів рідної мови.

Аудіозаписи з чітко відпрацьованою вимовою допомагають розвивати фонематичний слух та звукову чутливість учнів, дозволяючи їм акцентувати

увагу на деталях звучання українських звуків, наголосах і інтонації. Наприклад, вправи, де учні прослуховують слова чи фрази та намагаються їх відтворити, допомагають тренувати мовленнєву точність і розвивати вміння самостійно виправляти помилки. Використання дикторських аудіо дозволяє учням звикнути до різних темпів і стилів мовлення, що є важливим для їхньої мовленнєвої адаптації.

Відеоматеріали надають додаткову візуальну підтримку, завдяки якій діти можуть спостерігати за артикуляцією мовців і відтворювати її. Наприклад, освітні відео з чіткою демонстрацією вимови дозволяють учням спостерігати за розміщенням язика, губ і м'якого піднебіння під час вимови складних звуків, таких як [г], [ч] та [щ]. Це особливо корисно для учнів, які мають труднощі з вимовою звуків, специфічних для української мови.

Інтеграція аудіо- та відеоматеріалів у навчальний процес підтримує принцип повторення та самокорекції, оскільки учні мають можливість багаторазово переглядати та прослуховувати матеріали у зручному для себе темпі. Крім того, такі засоби допомагають підвищити мотивацію до навчання, оскільки діти виявляють інтерес до медіаресурсів, що створює позитивний емоційний фон під час занять.

Програма, яка базується на концепції Нової української школи (НУШ). Дана програма має адаптивну структуру для румуномовних учнів, забезпечуючи їм можливість працювати з українськими звуками через сучасні методики. Зокрема, програма передбачає завдання на імітацію мовленнєвих ситуацій, де учні вправляються в інтерактивних завданнях, що дозволяє краще засвоювати артикуляційні зразки. Програма також включає завдання на повторення чистомовок і скоромовок, які сприяють розвитку фонематичного слуху та вмінню чітко розрізняти українські звуки. [21, с. 18–20]

За результатами аналізу, саме завдяки ігровим методам і груповим вправам у дітей формується позитивне ставлення до вивчення української мови. Використання хорових вправ і вправ на інтонацію дозволяє учням долати фонетичні бар'єри, спричинені інтерференцією.

Типова освітня програма під керівництвом О. Я. Савченко була створена з урахуванням потреб учнів, які навчаються в двомовному середовищі. Її основною метою є забезпечення мовленнєвих навичок, спрямованих на правильне звукове оформлення та вироблення чіткої артикуляції. Програма передбачає поступове вивчення звуків, що відрізняються від румунських, через вправи на слухання та повторення.

Дослідження показало, що ця програма надає особливу увагу розвитку слухових навичок через вправи на диференціацію звуків, що є важливими для подолання типових помилок у вимові. У процесі дослідження було помічено, що вправи на імітацію реальних життєвих ситуацій, такі як спілкування з друзями або покупки, сприяють природному використанню мовних зразків, збагачують лексичний запас і допомагають учням легко засвоювати інтонаційні особливості.

Програма з української мови для шкіл з румунською мовою навчання була проаналізована як одна з найбільш спеціалізованих для румуномовних учнів. Її методи спрямовані на поетапне подолання труднощів вимови українських звуків через слухання зразків і хорове промовляння. За результатами аналізу, програма виявилася дієвою у формуванні фонематичного слуху завдяки використанню вправ на розпізнавання та відтворення звуків, характерних для української мови, але не притаманних румунській. Наприклад, акцент робиться на звуках [ч] і [г], які є особливо складними для румуномовних учнів. [23, с. 30–33]

У ході дослідження було визначено, що така програма є необхідною для подолання інтерференційних бар'єрів, що зумовлені рідною мовою. Додаткові інтерактивні завдання, зокрема аудіювання коротких текстів і чистомовок, дозволяють учням поступово засвоювати вимовні моделі української мови та уникати типових помилок у вимові.

Типова програма для шкіл національних меншин (автори: М.С.Вашуленко). Аналіз задекларованої програми засвідчив, що вона спрямована на забезпечення комплексного підходу до формування

фонематичного слуху та орфоепічних навичок. Основна увага приділяється слуховим вправам і завданням на артикуляцію, що дозволяє румуномовним учням легше засвоювати вимовні особливості української мови. Зокрема, велика кількість завдань з імітаційних ігор та рольових ситуацій сприяє розширенню практичного досвіду в усному мовленні українською.

Результати аналізу показують, що програма ефективно використовує завдання на диференціацію звуків, які сприяють засвоєнню специфічних звуків української мови. Крім того, програма акцентує увагу на вимовних нормах української мови, що є важливим для подальшого навчання.

У даному дослідженні проведено порівняння ключових освітніх програм, спрямованих на розвиток орфоепічних навичок у румуномовних учнів, які вивчають українську як другу мову. Цей аналіз охоплює програму, яка базується на концепції Нової української школи (НУШ), типову освітню програму для початкових класів, розроблену О. Я. Савченко, програму з української мови для шкіл з румунською мовою навчання, а також типову програму для шкіл національних меншин під керівництвом Г. П. Вашуленка. Кожна з цих програм має свої особливості, проте всі вони об'єднані спільною метою — допомогти учням адаптуватися до україномовного середовища, зокрема через засвоєння правильних вимовних норм.

Загальна мета усіх програм полягає у формуванні чітких комунікативних та орфоепічних навичок, що сприяють ефективному опануванню української мови у природному, інтерактивному середовищі. Наприклад, програми, які базуються на концепції НУШ, зосереджені на інтерактивному навчанні, застосовуючи рольові ігри та імітаційні вправи, що дозволяє румуномовним учням активно практикувати українську в реальних мовленнєвих ситуаціях. Це сприяє формуванню чіткої артикуляції та фонематичного слуху, які є базовими для засвоєння звукової системи української мови.

Програма за редакцією О.Я. Савченко, у свою чергу, пропонує традиційніший підхід, спрямований на поступове засвоєння вимовних норм через систематичні вправи на повторення та слухання. Хоча ця програма менш

інтерактивна, її структура сприяє стійкому засвоєнню норм через багаторазове повторення та засвоєння матеріалу, що дозволяє учням поступово розвивати орфоепічні навички.

Програма для шкіл з румунською мовою навчання забезпечує адаптований підхід, враховуючи специфічні мовні потреби румуномовних учнів. Вона зосереджена на подоланні інтерференційних труднощів, спричинених рідною мовою, через слухові вправи, імітаційні завдання та хорове промовляння, що дає змогу учням засвоїти вимовні зразки української мови поступово, долаючи типові фонетичні помилки.

Особливістю програми за редакцією М. Вашуленка є поєднання традиційних методів з інтерактивними підходами, такими як ігрові вправи та рольові ситуації. Це дозволяє одночасно закріплювати орфоепічні навички і стимулювати мовленнєву активність. Проте, порівняно з іншими програмами, акцент на подолання специфічних для румуномовних учнів труднощів тут не такий виражений, оскільки програма орієнтована на загальні мовленнєві потреби всіх учнів.

Аналіз показує, що програми, яка базується на концепції НУШ, і програма для румуномовних шкіл є найбільш адаптованими для інтеграції румуномовних учнів в україномовне середовище завдяки використанню інтерактивних методів, рольових ігор та слухових завдань. Вони сприяють засвоєнню українських вимовних норм і подоланню інтерференції з рідної мови через гнучкість методології.

Програма під керівництвом О.Я. Савченко також є ефективною, але має дещо традиційніший підхід, орієнтуючись на поступове засвоєння мовних норм. Її методи більше підходять для класів, де вчитель прагне забезпечити поступове, детальне закріплення вимовних зразків. Програма за редакцією М.С. Вашуленка поєднує традиційні методи з інтерактивними підходами, що робить її гнучкою, однак менше орієнтованою на специфічні інтерференційні труднощі румуномовних учнів.

Отже, програми для початкової школи, що використовуються для румуномовних учнів, мають свої специфічні сильні сторони. Найбільш ефективними для подолання інтерференційних труднощів виявилися програми які базуються на концепції НУШ і програма для шкіл з румунською мовою навчання, завдяки адаптованій методології та інтерактивному підходу. Програма за редакцією О.Я. Савченко забезпечує поступовий та систематичний розвиток навичок, а програма за редакцією М.С.Вашуленка забезпечує ефективне поєднання традиційних і сучасних методів.

Підручники з української мови для початкової школи відіграють важливу роль у формуванні орфоепічних навичок у дітей, забезпечуючи їх систематичну та поетапну підготовку до правильного мовлення. Наприклад, у підручниках передбачено завдання на хорове промовляння слів із звуками [г] і [щ], що допомагає автоматизувати вимовні навички. Інтерактивні завдання, такі як рольові ігри та моделювання мовленнєвих ситуацій ("У магазині", "На ринку"), сприяють практичному закріпленню орфоепічних норм у реальному контексті. Вони також слугують інструментом реалізації завдань, визначених освітніми програмами, і підтримують розвиток комунікативних навичок у полікультурному середовищі. Підручники з української мови, розроблені спеціально для двомовних учнів, відіграють ключову роль у засвоєнні мовних норм і допомагають мінімізувати вплив інтерференції рідної мови на засвоєння української. Такі підручники адаптовані до потреб учнів з різними мовними базами та включають вправи для тренування вимови звуків, що є складними для засвоєння в українській мові, як-от [г], [дж], [дз], а також для відпрацювання інтонаційних моделей, що сприяють виразності мовлення. Наприклад, у підручниках для румуномовних учнів застосовуються вправи на фонематичне слухання та артикуляційні вправи, спрямовані на чітке розрізнення звуків, характерних для української, але не притаманних румунській. Додатково підручники містять завдання на повторення слів, римованих фраз та скоромовок, що забезпечує закріплення вимовних зразків через багаторазове використання, а також сприяє розвитку фонематичного

слуху. Розглянемо два основні підручники, розроблені для україномовних та румуномовних учнів, що використовуються для підтримки навчальних програм з української мови.

Підручник «Українська мова для шкіл з українською мовою навчання» (О. Хорошковська, О. Охота). Підручник «Українська мова» для україномовних учнів у 1-2 класах побудований на основі тематичного підходу, що охоплює теми, близькі та цікаві для дітей, такі як «Родина», «Природа», «Школа». Тематичний принцип побудови забезпечує поступове введення нових мовних елементів у контексті знайомих тем, що полегшує процес запам'ятовування і сприяє активному засвоєнню орфоепічних норм.

Цей підручник приділяє значну увагу вправам на розвиток орфоепічних навичок, особливо через хорове промовляння, слухання та імітаційні вправи. Наприклад, для відпрацювання вимови звуку [г] дітям пропонуються слова і фрази, що часто повторюються у певних контекстах (наприклад, грати, гуляти, гора). Також активно використовуються вправи з чистомовками, скоромовками, де учні промовляють слова з цільовими звуками на швидкість, що сприяє автоматизації вимовних навичок і розвиває артикуляційний апарат.

Однією з особливостей підручника є інтеграція ігрових елементів і віршованих текстів, які допомагають дітям швидше засвоїти матеріал. Наприклад, вірші та пісні, що використовуються у підручнику, стимулюють дітей до запам'ятовування та активного відтворення звукових моделей. Через цю методику учні набувають орфоепічної грамотності не лише шляхом механічного повторення, а й за допомогою інтонаційних і ритмічних вправ, що сприяють природному формуванню звукової культури мовлення.

Підручник забезпечує всебічний розвиток орфоепічних навичок, закріплюючи у дітей здатність чітко вимовляти українські звуки у словах та реченнях, адаптуючи їх до інтонаційних особливостей української мови. До кінця другого класу діти повинні впевнено використовувати базові вимовні норми української мови, що є необхідним для подальшого мовленнєвого розвитку.

Підручник «Українська мова для шкіл з мовами національних меншин» (М. С. Вашуленко). Підручник М. С. Вашуленка спеціально адаптований для румуномовних учнів і побудований з урахуванням їхніх специфічних мовних потреб. Він містить завдання для розвитку орфоепічної грамотності через вивчення та порівняння вимовних норм рідної та української мов, що полегшує подолання інтерференції. Структура підручника передбачає послідовне введення звуків, які є складними для румуномовних учнів, у межах знайомих тем, таких як «Дім», «Родина», «Тварини».

У підручнику активно використовуються вправи, спрямовані на розвиток фонематичного слуху та вміння правильно артикулювати звуки, характерні для української мови. Наприклад, чистомовки та скоромовки зосереджуються на вимові важких для румуномовних дітей звуків [г], [ч], [ц']. Важливим методом є вправи на слухання й повторення, а також завдання з хорового промовляння, що дозволяють дітям почути зразок вимови та відтворити його в процесі мовлення.

Підручник містить численні інтерактивні вправи, як-от рольові ігри, де учні відтворюють звуки та інтонації, характерні для української мови. Наприклад, у темі «Школа» дітям пропонуються завдання на імітацію комунікативних ситуацій (спілкування з учителем чи однокласниками), що сприяє закріпленню вимовних норм у реальному контексті.

У підручнику також присутні завдання, спрямовані на подолання труднощів, що виникають через відсутність аналогічних звуків у румунській мові. Наприклад, віршовані тексти та чистомовки з цільовими звуками [г] і [ч] використовуються для поступового введення дітей у українськомовне середовище. Виконання цих завдань допомагає дітям інтегрувати правильні звукові моделі, що сприяє уникненню типових фонетичних помилок.

Підручник Вашуленка ефективно підтримує програмні вимоги щодо розвитку орфоепічних навичок у румуномовних учнів. Його використання сприяє зниженню впливу рідної мови на українське мовлення, формуючи стійкі навички правильної вимови. До кінця другого класу діти мають

оволодіти основними звуковими нормами, що дозволяє їм впевнено переходити до складніших рівнів мовленнєвого розвитку в наступних класах.

Порівняння цих двох підручників показує, що обидва спрямовані на формування орфоепічної грамотності, проте підходи до її реалізації відрізняються залежно від мовного середовища. Таким чином, освітні програми та підручники виступають єдиною системою, спрямованою на інтеграцію учнів у україномовне середовище через поступове засвоєння орфоепічних норм. Підручник для україномовних учнів зосереджується на закріпленні вимовних норм та інтонаційних моделей української мови, тоді як підручник для румуномовних учнів орієнтований на подолання інтерференційних труднощів через адаптовані вправи та інтерактивні завдання, що враховують специфіку рідної мови дітей.

Підсумовуючи, формування орфоепічних навичок у молодших школярів є важливою складовою розвитку їх мовленнєвої компетентності, особливо в умовах багатомовного середовища. У цьому контексті особливу роль відіграють стандарти освіти та освітні програми, що забезпечують учням необхідні умови для засвоєння правильних вимовних норм української мови. Для учнів, які перебувають у двомовному середовищі, зокрема румуномовних дітей, врахування мовних особливостей і адаптація навчальних матеріалів до їх потреб є критичними для успішного освоєння української мови. [54, с. 35–40]

Відповідно до освітніх вимог, процес навчання орфоепії має бути поступовим і систематичним, зокрема через тренування артикуляції складних звуків, таких як [г], [дж], [ц'], що часто викликають труднощі у двомовних учнів. Це забезпечує не тільки правильну вимову, але й розвиток фонематичного слуху та мовленнєвої культури дітей. Особливу увагу слід приділяти розвитку інтонаційних та ритмічних навичок, які є важливими для виразності мовлення та комунікації в україномовному середовищі.

Методи інтерактивного навчання, зокрема рольові ігри, імітаційні вправи та використання мультимедійних матеріалів, активно сприяють

розвитку орфоепічних навичок. Завдяки таким методам, учні можуть практикувати вимову звуків в реальних мовленнєвих ситуаціях, що дозволяє зменшити вплив інтерференції рідної мови та сприяє глибшому засвоєнню мовних норм. Використання таких засобів навчання підвищує мотивацію учнів і дозволяє їм впевненіше застосовувати українську мову у повсякденному житті.

Таким чином, освітні програми та підручники, адаптовані до потреб двомовних учнів, забезпечують поступове і ефективне засвоєння орфоепічних норм української мови. Це дозволяє учням не лише формувати правильну вимову, але й розвивати комунікативну активність, що є важливою складовою їх успішної адаптації до україномовного середовища та подальшого навчання.

1.3. Вплив полікультурного середовища на розвиток орфоепічних навичок молодших школярів.

Полікультурне середовище є важливим фактором, що суттєво впливає на мовленнєвий розвиток дітей. В умовах багатомовності, учні мають можливість спілкуватися з представниками різних культур, що сприяє вивченню мовних нюансів та традицій. [26, с. 22–25] В Україні румунська меншина є активним учасником цього культурного різноманіття, надаючи дітям унікальні можливості для розвитку мовленнєвих навичок. Діти, які виховуються в двомовних родинах, отримують ранній доступ до румунської мови, що допомагає формувати лексичний запас і впевненість у використанні мови під час навчання в школі. [27, с. 30–32]

Полікультурне середовище, у якому зростають діти, має великий потенціал для розвитку мовленнєвих навичок, зокрема орфоепічних. Діти, які змалку знайомляться з різними культурами, отримують не тільки можливість вивчати інші мови, але й усвідомлювати відмінності в їхній фонетиці, ритмі та інтонації. В Україні, зокрема у Чернівецькій та Закарпатській областях, де значну частину населення становлять румуномовні громади, такі особливості двомовного середовища є джерелом багатого лінгвістичного досвіду. Розуміння мовних нюансів рідної та української мов допомагає дітям природно освоювати орфоепічні норми, інтегруючи їх у власну мовленнєву практику.

У такому середовищі учні не тільки отримують знання про різні лінгвістичні структури, але й можуть порівнювати їх між собою. Наприклад, діти мають можливість порівнювати вимову схожих слів у румунській та українській мовах, що сприяє усвідомленню особливостей звукової системи обох мов і підвищує їхню здатність до сприйняття та імітації українських звуків. Така двомовна практика закладає основи для розвиненого фонематичного слуху та чуття до тонкощів інтонації. [28, с. 15–18]

Крім того, культурне різноманіття сприяє формуванню у дітей толерантності та відкритості до інших мов і культур, що є важливим для

ефективного спілкування у сучасному суспільстві. Залучення до культурних заходів, святкування національних свят обох культур сприяє розвитку мовленнєвої компетентності у контексті реального спілкування. Відтак, такі події можуть стати природною платформою для вдосконалення орфоепічних навичок у неформальних ситуаціях, де діти можуть не лише вільно говорити українською, але й застосовувати орфоепічні норми, закріплюючи їх у повсякденному мовленні. [29, с. 25–29]

В Україні проживає понад 130 національних меншин, серед яких румунська, угорська, польська, болгарська та інші. Румунська меншина, що зосереджена в західних областях, таких як Чернівецька та Закарпатська, зберігає свої мовні та культурні традиції. Діти з румунським походженням часто говорять румунською мовою вдома, що сприяє формуванню двомовності з раннього віку. Це двомовне середовище не лише збагачує їхній лексичний запас, але й формує унікальну мовленнєву компетенцію, яка стає основою для подальшого навчання.

В умовах багатокультурності діти мають можливість отримати не лише знання про свою культуру, але й ознайомитися з традиціями інших народів, що живуть поруч. У полікультурному середовищі діти мають змогу спілкуватися з ровесниками, які походять з різних культурних та мовних середовищ. Це створює унікальне середовище для навчання, де вони можуть вивчати не тільки мовні особливості, але й культурні цінності. Таке спілкування формує у школярів толерантність, відкритість до інших культур та сприяє всебічному особистісному розвитку. Знання рідної культури, поєднане з розумінням інших культур, розвиває емпатію та допомагає дитині знаходити спільну мову з різними людьми, що є основою для формування комунікативної компетенції.

Наприклад, у процесі викладання української мови в школах, де навчаються румуномовні учні, доцільно інтегрувати в навчальні матеріали елементи обох культур. Це може бути реалізовано через використання фольклору, пісень, казок, прислів'їв та приказок обох народів. Такий підхід

дозволяє дітям відчувати зв'язок між рідною та українською культурою, що позитивно впливає на мотивацію вивчення української мови. Дослідження підтверджують, що діти, які мають доступ до культурних традицій своєї рідної мови, легше засвоюють нову мову та краще інтегруються в нове мовне середовище.

Педагоги також можуть проводити спеціальні тематичні уроки, присвячені культурному обміну, де учні розповідають один одному про свої культурні традиції, святкування та обряди. Це стимулює мовленнєву активність і сприяє інтерактивному навчанню. Наприклад, діти можуть обговорювати, як вони святкують традиційні свята у своїх сім'ях, або виконувати пісні, які є типовими для їхньої культури. Такі уроки допомагають дітям почуватися впевненіше в спілкуванні українською мовою, адже вони говорять на теми, які їм близькі та зрозумілі. Це формує у них відкритість і толерантність, необхідні для спілкування в сучасному суспільстві.

Збереження румунської мови в сім'ї та її використання в повсякденному житті сприяє розвитку мовленнєвих навичок у дітей, що, в свою чергу, підвищує їхню впевненість у собі під час навчання в школі. Рідна мова, яку дитина чує вдома, формує основний фундамент для її мовленнєвого розвитку. У румуномовних сім'ях в Україні, де українська мова є другою мовою, важливо зберігати активне використання румунської мови, оскільки це допомагає дітям сформувати стійкі навички сприйняття та відтворення звуків. Вивчення української мови на базі вже сформованих орфоепічних навичок рідної мови дозволяє легше освоїти нову мовленнєву систему, розуміючи відмінності у вимові та інтонації. Рідна мова вдома також закладає основи фонематичного слуху, здатності розрізняти тонкі відмінності між звуками, що є критичним для успішного опанування української мови. [31, с. 22–25]

Сімейна підтримка та постійне мовленнєве оточення румунської мови надають можливість розвивати комунікативні навички, такі як інтонаційна виразність, ритм і темп мовлення. Вільне спілкування рідною мовою в повсякденному житті допомагає дітям закріпити вимову, вдосконалювати

фонетичну виразність і вчитися контролювати мовленнєві паузи, що є важливими орфоепічними аспектами, які потім переносяться на українську мову.

Крім цього, підтримка румунської мови з боку батьків створює у дитини позитивний емоційний зв'язок із навчанням української мови, оскільки дитина не відчуває необхідності "відмовлятися" від рідної мови. Це значно зменшує ймовірність того, що дитина буде сприймати українську як нав'язану чи чужу мову, сприяючи кращій інтеграції та мотивації до вивчення. Дослідження показують, що діти, які отримують підтримку в рідній мові від родини, відчують менше страху перед труднощами вивчення другої мови та демонструють більш стійку впевненість у спілкуванні українською мовою.

Сімейне середовище також є джерелом культурних знань, які збагачують лексичний запас дитини та створюють різноманітні мовленнєві ситуації. Наприклад, у румуномовних сім'ях практикують читання рідною мовою, обговорення традицій, участь у культурних подіях, що розвиває не лише мовленнєві, а й загальнокультурні навички, зокрема здатність до міжкультурної комунікації. Це забезпечує дітям широку основу для порівняння та перенесення отриманих знань у мовленнєві практики українською мовою.

Рідна мова, яку дитина чує вдома, формує основний фундамент для її мовленнєвого розвитку. У румуномовних сім'ях в Україні, де українська мова є другою мовою, важливо зберігати активне використання румунської мови, оскільки це допомагає дітям сформувати стійкі навички сприйняття та відтворення звуків. Вивчення української мови на базі вже сформованих орфоепічних навичок рідної мови дозволяє легше освоїти нову мовленнєву систему, розуміючи відмінності у вимові та інтонації. Рідна мова вдома також закладає основи фонематичного слуху, здатності розрізняти тонкі відмінності між звуками, що є критичним для успішного опанування української мови.

Сімейна підтримка та постійне мовленнєве оточення румунської мови надають можливість розвивати комунікативні навички, такі як інтонаційна

виразність, ритм і темп мовлення. Вільне спілкування рідною мовою в повсякденному житті допомагає дітям закріпити вимову, вдосконалювати фонетичну виразність і вчитися контролювати мовленнєві паузи, що є важливими орфоепічними аспектами, які потім переносяться на українську мову.

Крім цього, підтримка румунської мови з боку батьків створює у дитини позитивний емоційний зв'язок із навчанням української мови, оскільки дитина не відчуває необхідності «відмовлятися» від рідної мови. Це значно зменшує ймовірність того, що дитина буде сприймати українську як нав'язану чи чужу мову, сприяючи кращій інтеграції та мотивації до вивчення. Дослідження показують, що діти, які отримують підтримку в рідній мові від родини, відчувають менше страху перед труднощами вивчення другої мови та демонструють більш стійку впевненість у спілкуванні українською мовою.

Сімейне середовище також є джерелом культурних знань, які збагачують лексичний запас дитини та створюють різноманітні мовленнєві ситуації. Наприклад, у румуномовних сім'ях практикують читання рідною мовою, обговорення традицій, участь у культурних подіях, що розвиває не лише мовленнєві, а й загальнокультурні навички, зокрема здатність до міжкультурної комунікації. Це забезпечує дітям широку основу для порівняння та перенесення отриманих знань у мовленнєві практики українською мовою. Водночас важливість підтримки румунської мови в контексті української освіти стає особливо актуальною, адже це дозволяє дітям зберігати свою ідентичність, а також уникати мовленнєвої інтерференції.

Полікультурність в Україні також передбачає адаптацію навчальних програм та методів викладання, що враховують мовну різноманітність. Важливо, щоб освітні установи розробляли стратегії, які б стимулювали інтеграцію знань про різні культури в навчальний процес, забезпечуючи таким чином гармонійний розвиток учнів у полікультурному середовищі.

Однією з основних проблем, з якими стикаються молодші школярі в полікультурному середовищі, є мовленнєва інтерференція. Діти, які вивчають українську та румунську мови, можуть переносити фонетичні особливості однієї мови на іншу, що проявляється в неправильному наголосі, змінній вимові окремих звуків або інтонаційних особливостях. Наприклад, румунські фонети, які не мають аналогів в українській мові, можуть ускладнити вимову українських слів. Ця інтерференція може призвести до формування мовленнєвих стереотипів, які затрудняють спілкування та ускладнюють процес навчання.

Міжкультурна взаємодія відіграє значну роль у розвитку орфоепічних навичок молодших школярів у полікультурному середовищі. Залучення дітей до спільних освітніх і позакласних заходів із ровесниками, які представляють різні мовні та культурні спільноти, сприяє природному вдосконаленню їхньої вимови української мови. У процесі постійного контакту з іншомовними ровесниками учні отримують можливість практикувати мовні навички у реальних комунікативних ситуаціях, що підвищує їхню здатність до адаптації мовлення відповідно до стандартів української мови.

Міжкультурна взаємодія формує в учнів потребу у коректній вимові, щоб бути зрозумілими представникам інших мовних груп. Так, під час обміну думками, розповідей або спільних занять у групах, діти вчаться долати мовленнєві бар'єри та вимовляти слова і фрази чітко й зрозуміло. Наприклад, у школах із румуномовними учнями такі заняття можуть включати мовні клуби, де учні спілкуються українською мовою, обговорюючи актуальні теми, граючи в рольові ігри або презентуючи культурні традиції. Це дозволяє їм застосовувати здобуті мовленнєві навички у динамічних ситуаціях, де вони можуть відчувати необхідність дотримання вимовних норм для кращого розуміння.

Крім того, участь у міжкультурних заходах, таких як літературні читання, вистави, фестивалі, де діти презентують різні культури, допомагає закріпити орфоепічні навички, оскільки діти мають змогу спостерігати та

імітувати правильну вимову українських слів. Таким чином, вони природним шляхом покращують свої мовленнєві компетенції та здобувають додаткову мотивацію до вдосконалення вимовних стандартів.

Для мінімізації негативних наслідків інтерференції важливо використовувати спеціалізовані вправи: *відео та аудіозаписи* що демонструють правильну вимову звуків, інтонацію та ритм, можуть бути ефективними у формуванні слухової пам'яті. Використання таких матеріалів не тільки полегшує сприйняття, але й заохочує дітей до активного слухання; *імітація реальних ситуацій* у яких діти можуть застосовувати обидві мови, сприяє розвитку мовлення, цей інтерактивний підхід не лише робить навчання цікавим, а й допомагає учням зміцнити свої комунікативні навички в різних контекстах; *використання вправ на розвиток фонетичного слуху* допоможе учням виявляти та коригувати помилки у вимові, індивідуальний підхід до кожного учня дозволяє адаптувати навчальний процес відповідно до його потреб, що підвищує ефективність навчання. [32, с. 18–21]

Таким чином, розуміння та корекція мовленнєвої інтерференції є важливими аспектами у формуванні орфоепічних навичок у молодших школярів, особливо в полікультурному середовищі. Приділяючи увагу цим аспектам, освітні установи можуть забезпечити більш якісний і гнучкий підхід до навчання, що допоможе дітям успішно інтегрувати знання з обох мов. [25, с. 30–33]

Спілкування з ровесниками, які говорять різними мовами, значно впливає на розвиток орфоепічних навичок. У полікультурному середовищі діти отримують можливість практикувати свої навички у реальних комунікаційних ситуаціях, що, в свою чергу, сприяє формуванню впевненості у використанні мов. Залучення дітей до інтерактивних форм навчання, таких як групові проекти, обговорення на заняттях і культурні заходи, присвячені румунській традиції, стає платформою для вдосконалення мовлення.

Соціальна взаємодія з ровесниками не лише покращує їхню вимову, але й розвиває комунікативні компетенції, необхідні для успішного спілкування в

багатомовному середовищі. У процесі спілкування діти вчаться адаптувати свої мовленнєві стратегії до різних контекстів і аудиторій, що є важливим аспектом мовленнєвого розвитку. [35, с. 18–22]

Крім того, участь у культурних заходах, таких як свята чи фестивалі, дозволяє дітям не лише вивчати румунську культуру, але й практикувати свою мову в неформальних умовах. Такі події створюють середовище для спілкування, де діти можуть вільно обмінюватися досвідом і враженнями, а також взаємодіяти з носіями мови. [30, с. 10–12]

Важливо, щоб вчителі стимулювали активну участь учнів у соціальних проєктах, які сприяють міжкультурному діалогу. Це може включати організацію мовленнєвих клубів, крос-культурних обмінів або інших форм інтерактивного навчання, що дозволяють дітям використовувати обидві мови у творчих і цікавих формах.

Системи освіти повинні враховувати специфіку полікультурного середовища та адаптувати навчальні програми відповідно до потреб учнів. Вчителі мають інтегрувати елементи румунської мови у викладання української, зокрема в навчальні плани з української мови. Це дозволить створити більш збалансовану та ефективну мовленнєву практику, що відповідає умовам двомовного навчання.

Адаптація навчальних програм передбачає врахування мовних особливостей учнів, що дозволяє їм максимально використовувати свої мовні ресурси. Наприклад, уроки можуть бути побудовані так, щоб діти порівнювали фонетичні та граматичні структури обох мов, що сприятиме розвитку мовленнєвих навичок і зменшенню мовленнєвої інтерференції.

Крім того, важливо запроваджувати диференційований підхід у навчанні, що дозволить врахувати індивідуальні потреби та рівень підготовленості учнів. Це може включати використання різноманітних навчальних матеріалів, які відображають культурні та мовні особливості румунської та української мов, а також інтеграцію проєктної діяльності, що залучає дітей до активного вивчення обох мов у практичних контекстах.

Також вчителі можуть впроваджувати методи інтерактивного навчання, які заохочують учнів до активного використання мови в реальних комунікативних ситуаціях. Це може включати рольові ігри, дебати, групові обговорення, що створюють сприятливу атмосферу для мовленнєвої практики.

Важливим аспектом є і підвищення кваліфікації вчителів, які повинні бути підготовлені до роботи в умовах полікультурного навчального середовища. Професійні тренінги та семінари можуть допомогти педагогам розвинути навички, необхідні для ефективного викладання двомовності та інтеграції культурних елементів у навчальний процес.

Таким чином, адаптація навчальних програм є ключовим фактором у забезпеченні якісної освіти для дітей з румунським походженням в Україні. Вона сприяє формуванню позитивного ставлення до двомовності, культурного різноманіття та розвитку орфоепічних навичок учнів.

Сімейне середовище є важливим фактором у розвитку мовленнєвих навичок у дітей. Батьки, які активно спілкуються румунською мовою, можуть підтримати своїх дітей у навчанні, створюючи вдома мовне середовище.

Полікультурне середовище виховує у дітей повагу до інших культур і мов. Участь у культурних заходах, святах та фестивалях румунської культури може сприяти розвитку інтересу до мови та традицій. Такі заходи надають дітям можливість практикувати свої навички в контексті, що акцентує увагу на різноманітності культур.

Полікультурне середовище в Україні, зокрема присутність румунської меншини, відіграє важливу роль у розвитку мовленнєвих навичок молодших школярів. Середовище, в якому діти можуть спілкуватися різними мовами, знайомитися з культурними традиціями та цінностями, сприяє їхній соціалізації та формуванню особистості. Двомовність, яку діти здобувають у румунських родинах, забезпечує основу для формування їхньої мовленнєвої компетенції, збагачуючи лексичний запас і підвищуючи впевненість у собі під час навчання в школі.

Важливість збереження румунської мови в сімейному та освітньому середовищі не лише сприяє формуванню ідентичності учнів, а й дозволяє уникати мовленнєвої інтерференції, яка може ускладнити процес навчання. Для мінімізації негативних наслідків інтерференції рекомендовано використовувати спеціалізовані вправи, аудіовізуальні матеріали, рольові ігри та індивідуальні вправи, що допомагають учням удосконалити вимову та коригувати мовленнєві помилки.

Адаптація навчальних програм відповідно до специфіки полікультурного середовища є ключовим фактором для забезпечення якісної освіти. Вчителі повинні інтегрувати елементи румунської мови у викладання української, а також запроваджувати диференційований підхід, що враховує індивідуальні потреби учнів. [33, с. 15–19] Методики інтерактивного навчання, які заохочують дітей до активного використання мови в реальних комунікативних ситуаціях, є необхідними для формування позитивного ставлення до мовної різноманітності. [34, с. 10–15]

Соціальна взаємодія з ровесниками, участь у культурних заходах та групових проєктах стає платформою для вдосконалення мовленнєвих навичок. Взаємодія з носіями мови в неформальних умовах сприяє практиці румунської мови та розвитку комунікативних компетенцій, необхідних для успішного спілкування в багатомовному середовищі.

Отже, полікультурне середовище в Україні має позитивний вплив на розвиток орфоепічних навичок у молодших школярів, оскільки заохочує їх до вивчення різних мов і культур. Інтерактивні методи навчання, такі як групові проєкти, рольові ігри та культурні заходи, допомагають подолати мовленнєві труднощі, спричинені інтерференцією. Важливими складовими цього процесу є соціальна взаємодія, адаптація навчальних програм та активна участь у культурних ініціативах, що сприяють гармонійному розвитку учнів у полікультурному середовищі. Тому, підтримка двомовності з боку освітніх установ та родин є необхідною для успішного розвитку мовленнєвих навичок дітей з румунським походженням.

Висновок до розділу 1

Перший розділ розглядає основні лінгводидактичні принципи формування орфоепічних навичок у молодших школярів. У ньому доведено, що розвиток орфоепії є складовою частиною всебічного мовленнєвого становлення дитини, особливо в початкових класах, коли закладаються базові мовленнєві звички. Дослідження підтверджує, що засвоєння орфоепічних норм є не лише процесом тренування звукових моделей і фонематичного слуху, але й важливим компонентом формування мовленнєвої культури, який допомагає уникнути інтерференційних помилок і сприяє засвоєнню української мови як рідної або другої мови. У полікультурному середовищі навчання особлива увага приділяється звукам, які можуть викликати труднощі у дітей, зокрема у румуномовних учнів, через відсутність аналогів у їхній рідній мові.

Важливим аспектом розгляду є визначення лінгводидактичного підходу, що поєднує системність, інтеграцію різних типів вправ і адаптацію методик під потреби конкретних учнів. Показано, що артикуляційні, слухові та інтонаційні вправи повинні вводитися поступово, з урахуванням готовності дітей, і систематично повторюватися для забезпечення довготривалого закріплення навичок. Залучення учнів до активної участі через ігрові, інтерактивні та комунікативні методи дозволяє підвищити інтерес до вивчення мови і формувати позитивну мотивацію до мовленнєвої діяльності. Важливу роль відіграє диференційований підхід, який враховує мовні особливості та рівень підготовки учнів. Так, для румуномовних дітей розробляються вправи, що акцентують на корекції специфічних помилок, що виникають під впливом рідної мови. Усі ці методи у комплексі забезпечують повноцінне засвоєння орфоепічних норм, яке не обмежується лише шкільним навчанням, а переноситься у повсякденне мовлення учнів, формуючи у них мовленнєву впевненість і готовність до комунікації.

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ОРФОЕПІЧНИХ НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

2.1. Стан сформованості орфоепічних навичок молодших школярів і умовах сучасної школи.

Формування орфоепічних навичок є одним із центральних завдань навчання у початковій школі, адже саме в молодшому віці діти активно засвоюють звукову систему мови, закладаючи фундамент для подальшого успішного навчання та ефективної комунікації. [36, с. 12–15] Правильна вимова, чітке інтонування, акцентологічні правила та дотримання орфоепічних норм дозволяють учням краще орієнтуватися в рідній мові та інтегруватися в загальну мовленнєву культуру. [37, с. 33–38]

Стан орфоепічних навичок молодших школярів в умовах сучасної школи є важливим показником ефективності мовленнєвої освіти, оскільки він прямо впливає на успішність опанування лексиною, граматиною та загальною комунікативною

У багатонаціональних регіонах України, таких як Чернівецька область, де значний відсоток учнів у школах є румуномовними, формування орфоепічних навичок ускладнюється через вплив рідної мови (румунської) на засвоєння української. [38, с. 45–49] Двомовні діти часто стикаються з проблемою інтерференції, коли фонетичні та інтонаційні особливості однієї мови впливають на іншу. Це призводить до специфічних помилок у вимові, порушень наголосу та труднощів у засвоєнні української інтонації. Наприклад, румунські фонemi, які не мають аналогів в українській мові, можуть викликати неправильну вимову окремих звуків або навіть формування мовленнєвих стереотипів, які згодом ускладнюють корекцію орфоепічних навичок. [39, с. 50–56]

Для того щоб повніше зрозуміти труднощі, з якими стикаються учні у засвоєнні орфоепічних навичок, було проведено аналіз навчальних досягнень. Такий підхід дозволив оцінити, наскільки учні успішно оволодівають

вимовою українських звуків та які помилки трапляються найбільш часто. [40, с. 22–27]

Для комплексного розуміння рівня сформованості орфоепічних навичок серед молодших школярів доцільно провести діагностичні завдання, що дозволять оцінити їхні навички вимови, інтонації та акцентуації. [43, с. 30–35] Один із ключових методів – це тест на читання вголос. Під час такого тесту учням пропонується прочитати вголос короткі фрази чи тексти, які містять складні для вимови звуки та слова з різними наголосами. Вчитель оцінює, наскільки точно дитина вимовляє слова, чи відповідає її наголос орфоепічним нормам, а також наскільки чітко і ритмічно вона відтворює текст. Результати тесту показують, які аспекти вимови потребують подальшої корекції або вдосконалення. [42, с. 60–65]

Додатково використовуються артикуляційні вправи, які спрямовані на відпрацювання окремих звуків, особливо тих, що є складними для засвоєння румуномовними дітьми. У таких вправах учні виконують завдання, пов'язані з правильною артикуляцією специфічних для української мови звуків, наприклад, [г] чи [щ]. Ці вправи допомагають визначити, як дитина артикулює звуки української мови та чи здатна вона відрізнити їх від схожих звуків рідної мови. Правильна артикуляція є основою для формування орфоепічних навичок, а відтак – і для загального мовленнєвого розвитку.

Іншим важливим елементом діагностики є вправи на інтонаційне відтворення, де учні повторюють фрази з різною інтонацією. Вчитель аналізує, чи здатен учень відтворити інтонаційні моделі, такі як питальна, розповідна, вигук тощо, та наскільки він дотримується природного ритму мовлення. Особлива увага звертається на плавність мовлення і здатність уникати пауз або інтонаційних помилок, які можуть бути викликані впливом румунської мови. Ці вправи допомагають учням на практиці засвоїти інтонаційні особливості української мови та сформуванню впевненості у мовленні. [41, с. 30–34]

Зважаючи на актуальні виклики, які стоять перед педагогами, важливо виокремити такі аспекти, що впливають на формування орфоепічних навичок:

- Недостатність спеціальних вправ для розвитку орфоепії. Освітні програми часто не мають достатньої кількості вправ, спрямованих на тренування окремих складних звуків, інтерактивного інтонування чи постановки наголосу. [44, с. 40–45]

- Брак часу для індивідуальної роботи з кожним учнем, що особливо важливо для дітей з іншомовних сімей. У навчальних планах передбачено мінімум годин на опрацювання звукової системи української мови, що ускладнює можливість додаткових занять для слабших учнів.

- Низький рівень інтеграції інноваційних методів навчання, таких як інтерактивні додатки, аудіозаписи чи мультимедійні вправи, через брак ресурсів або обмеженість доступу до технологій у деяких школах.

Для глибшого аналізу стану орфоепічних навичок серед молодших школярів Буківського ліцею було проведено анкетування. В основному дослідженні цього дослідження було виявлено основні проблеми, з якими стикаються діти румуномовного походження під час засвоєння української орфоепії, а також виявлення підтримкових методів, які застосовуються вчителями для покращення мовленнєвої культури учнів.

Анкетування учнів у Буківському ліцеї, проведене з метою дослідження їхніх орфоепічних навичок, дало змогу детальніше проаналізувати характер труднощів, з якими стикаються діти румуномовного походження, а також виявити можливі шляхи покращення орфоепічної роботи в початкових класах.

Спостереження за учнями на уроках є важливим додатковим методом, який дозволяє педагогу оцінити, як учні використовують свої орфоепічні навички в реальних умовах комунікації. Під час спостереження вчитель аналізує, наскільки впевнено учень використовує українську мову у спілкуванні з однокласниками та вчителем. Це також включає оцінку активності дитини, її готовності висловлюватися самостійно, без підтримки з боку вчителя, та загальне емоційне ставлення до мовлення українською. Спостереження за активністю у мовленні допомагає визначити, чи

почувається учень комфортно, використовуючи українську мову, і чи є в нього мовленнєва мотивація.

Педагог також звертає увагу на самокорекцію помилок у мовленні. Цей критерій дозволяє оцінити, як учень реагує на власні мовленнєві помилки, чи здатний він самотійно їх виправити, чи потребує для цього вказівок. Здатність учня до самокорекції є показником того, наскільки добре він засвоїв орфоепічні навички та чи може самотійно контролювати правильність своєї вимови в умовах реальної комунікації. Важливо, щоб дитина вміла помічати наголоси або інтонаційні помилки і виправляти їх без сторонньої допомоги.

Ще одним важливим аспектом є здатність учня сприймати та точно відтворювати зразок мовлення. У цьому випадку вчитель спостерігає за тим, як учень повторює зразкові фрази або звуки, запропоновані під час уроку, та наскільки точно він відтворює інтонаційні і ритмічні особливості мови. Якщо учень демонструє впевненість у повторенні зразка та відсутність помилок у вимові, це свідчить про успішне засвоєння орфоепічних навичок та здатність застосовувати їх у мовленнєвій діяльності.

Для участі було обрано 100 учнів 1-4 класів з румуномовних родин, що навчаються в Буківському ліцеї. Такий вибір забезпечив розмаїття вікових груп, де кожен клас мав різний рівень засвоєння мовленнєвих навичок.

Учням було запропоновано відповісти на запитання, що стосувалися їхнього рівня володіння українськими звуками, проблеми з наголосами, частоти використання української мови у побуті, впевненості у мовленні. Крім того, було організовано спостереження за мовною поведінкою учнів під час виконання завдань з вимови, інтонаційних вправ та роботи з фонетичними конструкціями.

Таблиця 1.1

Характеристика відповідей учнів Буківського ліцею на питання анкети.

№	Питання	Відповідь	Відсоток
---	---------	-----------	----------

1	Які звуки української мови викликають труднощі?	[г], [ґ], [х], [р]	52%
2	Чи виникають труднощі з правильним наголосом?	Так, завжди	38%
3	Як часто використовуєш українську мову вдома?	Рідко	62%
4	Чи отримуєш допомогу від батьків з українською?	Іноді	50%
5	Як оцінюєш впевненість у мовленні українською?	Невпевнено	65%

Джерело: складено автором самостійно.

З таблиці видно, що більшість учнів зазначають труднощі з вимовою специфічних для української мови звуків, таких як [г], [ґ], [х], [р], а також з постановкою наголосу. Крім того, з огляду на те, що діти рідко використовують українську мову поза школою, можна говорити про недостатній рівень мовної практики вдома.

Вплив рідної мови, зокрема румунської, значно ускладнює для учнів засвоєння певних звуків української мови. Найпоширенішими є помилки у вимові звуків, що не мають аналогів у румунській мові, таких як [г], [ґ], а також помилки у постановці наголосу. Проблеми з наголосом пояснюються тим, що в румунській мові акцентуаційні правила відрізняються, що створює труднощі у засвоєнні українських норм наголосу.

Для кращого розуміння умов, у яких формуються орфоепічні навички у румуномовних учнів, було також проведено анкетування серед батьків і вчителів. Це анкетування дало змогу оцінити ставлення дорослих до навчання української мови дітьми, виявити можливі перешкоди та шляхи підтримки мовленнєвого розвитку учнів у початковій школі.

Анкетування батьків дозволило визначити, наскільки часто українська мова використовується вдома, а також виявити основні труднощі, з якими стикаються діти під час вивчення української мови. Опитування також дало

можливість оцінити ступінь залученості батьків до процесу розвитку мовленнєвих навичок своїх дітей. На основі отриманих відповідей було складено таблицю з результатами анкетування батьків.

Таблиця 1.2

Характеристика відповідей батьків румуномовних учнів.

№	Питання	Відповідь	Відсоток
1	Як часто використовується українська мова вдома?	Рідко	64%
2	Чи допомагаєте ви дитині вивчати українську мову?	Частково, залежно від часу та власних знань	58%
3	Які основні труднощі виникають у вашої дитини?	Вимова звуків [г], [ґ], [х]; наголос; інтонація	60%
4	Чи заохочуєте дитину до додаткових занять українською мовою?	Так, через перегляд відео та читання книг	47%
5	Чи звертаєте увагу на правильність вимови дитини?	Іноді, коли є явні помилки	53%

Джерело: складено автором самостійно.

Аналіз відповідей показав, що більшість батьків рідко використовують українську мову вдома, що знижує мовну практику дітей поза школою. Частково це пов'язано з мовними бар'єрами самих батьків, які не завжди володіють українською. Проте певна частина батьків активно заохочує дітей до перегляду відео чи читання книг українською, що є позитивним фактором у формуванні мовленнєвих навичок.

Анкетування вчителів було спрямоване на виявлення методів та інструментів, які використовуються для розвитку орфоепічних навичок у румуномовних учнів, а також труднощів, які виникають у цьому процесі. Також було вивчено думки вчителів щодо залучення батьків у розвиток мовленнєвих навичок дітей.

Таблиця 1.3.

Характеристика відповідей вчителів щодо формування орфоепічних навичок у румуномовних учнів.

№	Питання	Відповідь	Відсоток
1	Які проблеми виникають у румуномовних учнів?	Вимова звуків, постановка наголосу	55%
2	Які методи використовуєте для розвитку орфоепії?	Рольові ігри, артикуляційні вправи	63%
3	Чи достатньо існуючих навчальних матеріалів?	Ні, бракує матеріалів для роботи з інтерференцією	68%
4	Як часто залучаєте батьків до процесу розвитку мовлення?	Рідко, через мовні бар'єри	45%
5	Які додаткові ресурси потрібні для роботи?	Більше інтерактивних та аудіовізуальних матеріалів	72%

Джерело: складено автором самостійно.

Аналіз відповідей вчителів показав, що основними проблемами є вимова складних звуків та інтерференція з рідною мовою, що проявляється у постановці наголосу. Вчителі активно використовують рольові ігри та артикуляційні вправи, однак відчувають потребу у додаткових навчальних матеріалах, адаптованих для роботи з румуномовними дітьми. Більшість вчителів також відзначили брак залученості батьків до процесу розвитку орфоепічних навичок, зокрема через мовні бар'єри.

Зважаючи на виявлені труднощі, рекомендовано:

- Спеціальні вправи на артикуляцію та вимову: включення в уроки фонетичних вправ на артикуляцію та вправ на розпізнавання звуків, які допомагають учням правильно вимовляти звуки української мови та дотримуватися акцентологічних норм.

- Інтерактивні ігри та рольові ситуації: для кращого засвоєння правил орфоепії доцільно використовувати інтерактивні вправи, які допомагають учням тренувати орфоепічні навички в ігровій формі. Рольові ігри з моделюванням ситуацій, де діти мають використовувати українську мову, сприяють закріпленню правильного мовленнєвого матеріалу.

- Залучення батьків до мовної практики вдома: проведення інформаційних зустрічей з батьками, під час яких їм надаються поради щодо підтримки мовленнєвих навичок дітей вдома. Доцільно заохочувати батьків до спільного перегляду українських відео, читання книг та виконання простих вправ на вимову разом з дитиною.

Для забезпечення якісного розвитку орфоепічних навичок румуномовних учнів Буківського ліцею в початкових класах необхідно застосовувати комплексний підхід, який включає не лише корекційні заняття, але й стимулює постійний інтерес до вивчення української мови:

- Диференційований підхід до навчання. У початкових класах Буківського ліцею диференційований підхід може стати основою для корекційної роботи з учнями, адже кожна дитина має свої індивідуальні труднощі з вимовою. Цей підхід передбачає складання індивідуальних програм для учнів, зважаючи на їхню готовність до засвоєння українських звуків, наголосу та інтонації. Наприклад, учні з найбільшими труднощами можуть отримувати додаткові завдання на артикуляцію складних звуків.

- Регулярне спостереження та оцінювання прогресу. Важливо проводити оцінювання орфоепічних навичок учнів регулярно, спираючись на тести, аудіо- та відеоспостереження. Це дозволяє виявити як загальні тенденції в розвитку мовленнєвих навичок, так і індивідуальні проблеми кожного учня. Для цього в Буківському ліцеї доцільно розробити систему оцінювання, яка б включала поточні завдання на перевірку вимови, правильного наголосу та інтеграцію нових мовленнєвих зразків.

- Формування стійкої мотивації до навчання. Одним із важливих аспектів є формування у дітей позитивного ставлення до навчання. Зокрема,

для підвищення інтересу учнів до орфоепічних вправ вчителі можуть застосовувати інтерактивні методи навчання, наприклад, інтегрувати мультимедійні ресурси, такі як відео, аудіо або мовні додатки. Крім того, регулярне залучення дітей до групових завдань дозволяє розвинути не лише мовленнєві, але й комунікативні навички.

Аналіз програм за авторами, такими як О.Я. Савченко і О.М. Шиян, що застосовуються в початкових класах, показав, що ці навчальні матеріали здатні частково забезпечити формування орфоепічних навичок. Програми містять завдання на вимову і постановку наголосу, однак вони не завжди передбачають достатньо вправ для активного слухового та артикуляційного тренування, що є необхідним для двомовних учнів. Рекомендації з методики інтеграції орфоепії у процес навчання можуть бути наступними:

- Розширення обсягу вправ на імітацію звуків та інтонаційні моделі. Наприклад, програми можна доповнити вправами на моделювання мовних ситуацій, де діти імітують носіїв української мови у повсякденних ситуаціях, що сприяє природному засвоєнню звукових норм.

- Інтеграція вправ для розпізнавання й виправлення інтерференційних помилок. Оскільки інтерференція є однією з основних проблем румуномовних учнів, програми мають включати спеціальні вправи для розрізнення звуків рідної та української мов. Для цього можна застосовувати вправи, що допомагають дітям відрізнити правильну вимову від помилкової і самостійно виправляти себе.

Методологічна підготовка вчителів є вирішальною умовою для успішного формування орфоепічних навичок у дітей. У Буківському ліцеї вчителі потребують додаткових тренінгів та курсів підвищення кваліфікації, які б спрямовували їх на роботу з дітьми в полікультурному середовищі та допомагали у використанні новітніх підходів. У цьому контексті важливо наголосити на таких аспектах:

- Використання інтерактивних методів навчання: семінари та тренінги, де вчителі освоюють ігрові методи, інтерактивні вправи та мовленнєві ігри, що стимулюють дітей до активного використання української мови. [22, с. 25–29]

- Підготовка до роботи з інтерференційними помилками. Вчителі мають знати, як вплив рідної мови відображається на вимові, та володіти методами виправлення специфічних орфоепічних помилок, притаманних румуномовним учням, щоб під час занять приділяти увагу саме цим моментам.

Для подолання труднощів, пов'язаних з інтерференцією та недостатньою практикою української мови вдома, важливо залучити до процесу навчання батьків. Проводячи для них консультації, можна заохотити їх підтримувати мовну практику дитини через спільні ігри, читання українських книг, перегляд мультфільмів тощо. Батьки можуть допомагати дитині тренувати вимову українських звуків у побутових ситуаціях, підтримуючи її мотивацію до вивчення мови.

Отже, формування орфоепічних навичок у молодших школярів у сучасній школі, особливо в полікультурному середовищі, є складним і багатограним процесом, який потребує комплексного підходу. Здійснене дослідження стану орфоепічних навичок учнів початкових класів Буківського ліцею виявило низку проблем, пов'язаних із мовною інтерференцією, відсутністю достатньої мовної практики вдома, а також недостатньою інтеграцією спеціальних вправ у навчальні програми. Виявлені труднощі, пов'язані з вимовою специфічних для української мови звуків та постановкою наголосу, свідчать про необхідність розробки адаптованих програм, орієнтованих на двомовних учнів.

Застосування диференційованого підходу та інтерактивних методів, таких як ігрові вправи, рольові ситуації та інтеграція мультимедійних засобів, дозволяє підвищити ефективність орфоепічної роботи в початкових класах. Крім того, активне залучення батьків до процесу навчання сприяє більшій впевненості учнів у використанні української мови у повсякденному житті, що позитивно впливає на їхні мовленнєві навички.

Успішне засвоєння орфоепічних норм української мови молодшими школярами можливе за умови поєднання спеціально розроблених програм, що включають артикуляційні, слухові, інтонаційні та ритмічні вправи, а також завдяки постійному спостереженню за прогресом учнів і проведенню корекційної роботи. Таким чином, цілеспрямована педагогічна робота, адаптована до специфіки двомовного середовища, є запорукою формування в учнів міцних орфоепічних навичок, що сприяють їхньому подальшому успішному спілкуванню та інтеграції у загальноосвітній простір.

2.2. Розвиток орфоепічних навичок молодших школярів у педагогічній практиці.

Розвиток орфоепічних навичок у молодших школярів є важливим компонентом їхнього мовленнєвого становлення, адже саме в початковій школі формуються основні мовленнєві норми та звички, що визначають подальшу мовленнєву культуру учнів. Орфоепія не обмежується лише чіткою вимовою звуків, а охоплює також правильне інтонування, ритміку мовлення, паузування та вміння адаптувати мовлення до комунікативного контексту. У цьому контексті педагогічна практика спрямована на використання широкого спектра методів, які забезпечують повноцінне засвоєння орфоепічних норм та підвищують мовленнєву впевненість учнів.

Формування орфоепічних навичок у молодших школярів відіграє важливу роль, оскільки саме на етапі початкової освіти діти засвоюють базові принципи звукової культури української мови. Цей етап є ключовим, оскільки забезпечує правильне засвоєння звуків, інтонацій та ритміки, що є основою для подальшого мовленнєвого розвитку та загальної комунікативної компетентності. [46, с. 14–19]

Орфоепія включає не лише правильне відтворення звуків, але й оволодіння інтонаційними, акцентологічними та ритмічними аспектами мовлення. Це комплексне розуміння орфоепічних навичок дозволяє сформувати у молодших школярів не лише технічні вміння, але й закладає основи мовленнєвої культури та розвиває здатність використовувати мову відповідно до комунікативного контексту.

У початковій школі особливе значення надається вправам з артикуляції та звукоутворення, які забезпечують розвиток мовленнєвих органів і формують правильні мовленнєві звички. Наприклад, дітям пропонують вправи для тренування губ, язика, м'якого піднебіння, що є необхідними для точного відтворення українських звуків. Такі вправи не тільки розвивають мовленнєвий апарат, але й сприяють формуванню у дітей здатності

контролювати і коригувати власну вимову, що є важливим для подальшої мовленнєвої практики. на

На початкових етапах формування орфоепічних навичок у молодших школярів особлива увага приділяється артикуляційним вправам, оскільки вони допомагають дітям засвоїти фізіологічні основи правильної вимови. Артикуляційні вправи стають базою для розвитку мовленнєвих органів, що забезпечують точне і чітке звукоутворення, необхідне для правильного мовлення. Педагогічна практика підтверджує, що артикуляційна робота сприяє не тільки технічному опануванню звуків, а й формуванню стійких навичок самоконтролю і мовленнєвої дисципліни.

Інноваційні методи навчання є важливим компонентом у формуванні орфоепічних навичок у молодших школярів, адже вони дозволяють не тільки підвищити зацікавленість дітей, але й забезпечити кращі умови для засвоєння вимовних норм української мови. Використання різноманітних підходів, які допомагають учням ефективно інтегрувати нові мовні зразки у свою мовленнєву практику.

Одним із ключових методів є інтерактивне навчання, яке передбачає активне залучення учнів до процесу відпрацювання звукових і ритмічних моделей української мови. У рамках інтерактивного підходу використовуються вправи на моделювання реальних комунікативних ситуацій, де діти мають можливість практикувати правильне інтонування та акцентуацію. [47, с. 60–70] Наприклад, учням пропонуються рольові ігри, в яких вони відтворюють мовленнєві зразки, характерні для певних ситуацій, таких як звернення до вчителя, спілкування з друзями або покупки в магазині. Такий формат сприяє розвитку у школярів орфоепічних навичок у природних умовах і робить навчання більш захоплюючим та зрозумілим.

Іншим інноваційним підходом є використання мультимедійних засобів, таких як відео- та аудіоматеріали, що надають учням можливість ознайомитися з вимовою звуків і ритмікою мовлення в різних контекстах. Завдяки багаторазовому перегляду відеоматеріалів і прослуховуванню

аудіозаписів зразків, де чітко виражені мовні норми, учні отримують більше можливостей для закріплення орфоепічних навичок. Такі матеріали дозволяють учням не лише спостерігати за правильними мовленнєвими моделями, але й імітувати їх, що допомагає сформувати стійкі навички правильного звукоутворення. Мультимедійні інструменти також створюють можливість для самостійного тренування, коли діти можуть переглядати матеріали вдома, підкріплюючи знання, отримані на уроках.

Також важливим інструментом є вправи на фонетичну імітацію, де учням пропонується повторювати звуки, слова та фрази за вчителем або аудіозаписом, що дозволяє відпрацювати складні звуки й інтонаційні моделі. Така техніка сприяє розвитку здатності імітувати правильну вимову й покращує зв'язок між слуховим сприйняттям та мовленнєвим відтворенням. Педагоги відзначають, що імітаційні вправи є надзвичайно ефективними для закріплення орфоепічних норм, адже вони допомагають учням відчувати правильну вимову на фізичному рівні, а не лише розумово.

Інтерактивні та мультимедійні методи разом з вправами на імітацію дозволяють досягти комплексного підходу до розвитку орфоепічних навичок, підвищуючи мовленнєву впевненість учнів та роблячи процес навчання різноманітним і захоплюючим.

Дослідження показує, що артикуляційні вправи, виконувані перед дзеркалом, є надзвичайно ефективними для розвитку мовленнєвої точності. Дзеркало надає дітям можливість спостерігати за своїми мовленнєвими органами та порівнювати свою вимову з еталонною. Під час виконання вправ діти контролюють розміщення язика, губ, а також положення м'якого піднебіння, що забезпечує більш глибоке розуміння звукоутворення. Візуальний контроль за допомогою дзеркала дозволяє учням самостійно виправляти помилки в артикуляції, закладаючи основи для формування навичок самокорекції. [49, с. 20–25]

Педагогічна практика передбачає систематичне виконання артикуляційних вправ, які допомагають тренувати рухливість і силу

мовленнєвих органів. Такі вправи зазвичай складаються з послідовних рухів, які активізують м'язи язика, губ, м'якого піднебіння та нижньої щелепи, що підвищує контроль над мовленнєвими рухами.

Індивідуальний підхід у формуванні орфоепічних навичок у молодших школярів особливо актуальний, адже кожна дитина має унікальні особливості мовленнєвого розвитку. У початковій школі спостерігаються значні відмінності в темпах розвитку мовленнєвих здібностей, що потребує гнучкості в організації навчального процесу. Педагогічна практика свідчить, що застосування диференційованих завдань допомагає враховувати мовні труднощі учнів і забезпечує їхню індивідуальну підтримку. Наприклад, для дітей з недостатньо розвиненим фонематичним слухом важливо включати вправи, які сприяють удосконаленню слухового аналізу звуків. Для тих, хто відчуває труднощі у вимові певних звуків, корисно використовувати вправи, спрямовані на розвиток артикуляційної бази для цих звуків, такі як послідовне тренування звуків [г], [ґ], [р], які є складними для вимови.

Також важливо враховувати, що в умовах двомовного середовища, наприклад, у школах з румуномовними учнями, труднощі можуть посилюватися впливом рідної мови на вимову українських слів. Це вимагає проведення додаткових занять, які враховують мовленнєві особливості та потреби кожного учня. Педагоги в такому середовищі часто використовують імітаційні вправи та завдання на розпізнавання звуків української мови, які є відмінними від рідної, щоб поступово зменшувати інтерференційні помилки у вимові.

Такі індивідуальні вправи та адаптовані завдання не лише сприяють формуванню точності вимови, але й підвищують упевненість учнів у своїх мовленнєвих здібностях, що є важливим аспектом розвитку орфоепічних навичок у сучасній початковій школі.

Важливість індивідуального підходу в навчанні орфоепії особливо проявляється в різних варіантах у початковій школі, коли у дітей спостерігаються темпи розвитку мовленнєвих навичок. Деякі учні можуть

швидше оволодівати артикуляційними вправами, тоді як інші потребують більшої уваги до базових елементів вимови. Педагоги застосовують диференційовані вправи, які знижують індивідуальні мовленнєві особливості учнів. Наприклад, діти з недостатньо розвиненим фонематичним слухом можуть більше працювати над вправами на звуковий аналіз, тоді як учням із труднощами у вимові певних звуків пропонуються артикуляційні вправи, спрямовані саме на цю групу звуків. Такий індивідуалізований підхід дозволяє ефективніше засвоювати орфоепічні навички, створюючи в учнів відчуття успіху та впевненості у власних силах.

Для розвитку орфоепічних навичок важливо враховувати специфіку вимови різних груп звуків. Педагогічна практика показує, що вправи для конкретних груп звуків (шиплячих, м'яких приголосних, дзвінких приголосних) дозволяють досягти максимальної точності у відтворенні складних звукових комбінацій.

Артикуляційні вправи сприяють автоматизації правильних мовленнєвих схем, що є важливою складовою орфоепічних навичок. Завдяки постійному повторенню вправ учні засвоюють точність у звукоутворенні на рівні підсвідомості, що дозволяє їм правильно відтворювати звуки навіть у швидкому темпі мовлення або складних словах. Автоматизація мовленнєвих навичок формує у дітей мовленнєвий автоматизм, який дозволяє без додаткових зусиль дотримуватися орфоепічних норм у різних комунікативних ситуаціях.

У початковій школі значну увагу приділяють слуховим вправам, які допомагають учням навчитися розрізняти подібні звуки та звукові комбінації. Такі вправи зазвичай включають завдання на визначення правильного звука у словах, диктанти з фокусом на фонетику, а також завдання на аудіювання з метою розпізнавання певних звуків чи звукових сполучень. Вони сприяють розвитку мовленнєвої чутливості, необхідної для правильної вимови звуків, навіть якщо рідна мова учнів відрізняється від української.

Крім того, в умовах двомовного або багатомовного середовища, особливо в регіонах із значним відсотком учнів, для яких українська є другою мовою, розвиток фонематичного слуху набуває ще більшого значення. Учні румуномовного походження, наприклад, можуть мати труднощі в розрізненні звуків, які є унікальними для української мови, таких як [г] або [ґ]. Вправи на слухання та відтворення українських звуків допомагають учням формувати звукову чутливість, поступово навчаючи їх розпізнавати українські звуки та коректно їх відтворювати. Це дозволяє знизити рівень мовної інтерференції та зробити мовлення учнів більш чітким і правильним.

Розвиток фонематичного слуху також допомагає формувати навички самоконтролю у мовленні, оскільки учні починають краще усвідомлювати свої помилки та коригувати їх самостійно. Такий підхід забезпечує сталість орфоепічних навичок та полегшує їх застосування в природних комунікативних ситуаціях, сприяючи впевненості школярів у своїх мовленнєвих здібностях.

Фонематичний слух, або здатність розрізняти та ідентифікувати звуки на слух, є невід'ємною частиною процесу формування орфоепії. У ході дослідження встановлено, що слухові вправи, зокрема вправи на розпізнавання звуків у словах, сприяють розвитку звукової чутливості, яка є важливою для правильної вимови. Виконання вправ на розрізнення подібних звуків допомагає учням вдосконалювати сприйняття мови, що дозволяє їм відтворювати звуки більш точно та впевнено.

Слухові вправи, які включають елементи аудіювання, диктанти та завдання на визначення конкретних звуків у словах, допомагають учням тренувати здатність до звукового аналізу. Такі вправи є особливо важливими для засвоєння схожих за звучанням звуків, що може бути складним завданням для молодших школярів. Слухові тренування допомагають також сформувати у дітей здатність до самоконтролю та корекції власного мовлення, оскільки вони навчаються критично оцінювати свою вимову на слух і виявляти помилки.

Інтонаційно-ритмічні вправи є важливим елементом системи мовленнєвих вправ у початковій школі, оскільки вони допомагають молодшим школярам оволодіти мелодією та ритмом української мови, що є ключовими компонентами природного мовлення. Інтонація і ритм додають емоційного забарвлення висловлюванням, що робить мовлення більш зрозумілим і привабливим для слухача. У полікультурному середовищі, де учні можуть мати іншу рідну мову, розвиток цих навичок особливо важливий для формування мовленнєвої компетенції українською мовою. [52, с. 45–50]

На уроках вчителі використовують інтонаційні вправи, які охоплюють різноманітні види мовленнєвих моделей, такі як питальні, стверджувальні та спонукальні інтонації. Наприклад, учні тренуються ставити запитання або робити твердження з відповідною інтонацією, що розвиває здатність інтонувати фрази відповідно до комунікативної ситуації. Вправи на інтонаційні відтінки допомагають учням усвідомити різницю між нейтральною і емоційно забарвленою інтонацією, а також зрозуміти, як змінюється значення речення залежно від інтонаційного малюнка.

Інтонаційно-ритмічні вправи також сприяють формуванню відчуття ритму, яке допомагає уникати небажаних пауз, надмірного прискорення або уповільнення темпу мовлення. Вчителі початкових класів застосовують ритмічні вправи, що передбачають повторення слів, фраз або речень з певним темпом. Це можуть бути вправи, де учні промовляють слова в ритмі вірша чи пісні, що допомагає засвоювати мовленнєвий ритм на інтуїтивному рівні. Такі вправи не лише покращують плавність мовлення, але й підвищують впевненість у мовленні, сприяючи формуванню стійких орфоепічних навичок.

Використання інтонаційних вправ у полікультурному середовищі також допомагає знизити мовну інтерференцію, яка може проявлятися в неправильній інтонації чи наголосу, перенесених із рідної мови. Наприклад, учні можуть плутати інтонаційні патерни української мови зі схожими інтонаційними моделями в рідній мові. Через регулярні інтонаційні та ритмічні вправи вони поступово адаптуються до інтонаційних стандартів

української мови, що робить їх мовлення більш природним і легким для сприйняття. [53, с. 25–30]

Розвиток фонематичного слуху сприяє не лише технічному вдосконаленню вимови, а й покращенню загального мовленнєвого сприйняття. Учні, які розвинули слухову здатність до звукової диференціації, більш уважно стежать за своїм мовленням, що позитивно впливає на загальну якість їхнього мовлення. Вправи на розвиток фонематичного слуху допомагають також виявляти і виправляти інтонаційні помилки, оскільки учні краще розуміють ритмічну та інтонаційну структуру мови. Дослідження підкреслює, що така увага до звуків і їх правильного відтворення стає основою для більш глибокого розуміння структури мовлення та її нюансів.

Важливим аспектом роботи над розвитком фонематичного слуху є поступове ускладнення завдань: від розпізнавання окремих звуків до аналізу складних звукових сполучень та інтонаційних моделей. Це дозволяє дітям поступово опановувати складніші мовленнєві структури, що позитивно впливає на їхню здатність розрізняти звукові відтінки у мовленні інших і відтворювати їх самостійно. Педагогічна практика підтверджує, що систематичні заняття з розвитку фонематичного слуху дозволяють створити надійну базу для подальшого оволодіння орфоепічними навичками, що, у свою чергу, сприяє підвищенню впевненості учнів у спілкуванні та покращенню їхньої загальної мовленнєвої культури.

Розвиток інтонаційних і ритмічних навичок є важливою складовою формування орфоепічних навичок у дітей, адже ці аспекти роблять мовлення не тільки технічно правильним, а й природним і зрозумілим для слухача. Інтонаційні вправи допомагають учням освоїти різноманітні моделі інтонації: від питальної і ствердної до наказової чи емоційно забарвленої, що розвиває здатність передавати змістові відтінки та емоційні настрої. Це дозволяє учням адаптувати своє мовлення до різних комунікативних ситуацій, що сприяє гнучкості та виразності мовлення. [45, с. 50–55]

Вправи на ритміку допомагають учням оволодіти рівномірним та послідовним мовленнєвим потоком, що важливо для уникнення надмірного прискорення чи уповільнення мовлення. Повторення слів, фраз та речень із певним ритмічним малюнком тренує їх відчуття ритму, завдяки чому діти засвоюють природну послідовність мовленнєвих пауз. Крім того, це забезпечує плавність мовлення, підвищує впевненість дітей у мовленні та дає їм змогу легко сприймати і контролювати власний мовленнєвий потік.

Загалом, інтеграція інтонаційних та ритмічних вправ у навчальний процес сприяє розвитку не лише орфоепічних навичок, а й загальної комунікативної компетентності, що є основою для подальшого успішного спілкування та навчання в різних соціальних ситуаціях.

Ігрові методи є не лише засобом заохочення та мотивації учнів, але й ефективним інструментом для формування орфоепічних навичок. Дослідження підтверджує, що ігри на розпізнавання звуків, відтворення правильної вимови в заданих умовах, а також ігри на інтонацію допомагають учням більш активно залучатися до навчального процесу. Завдяки іграм діти можуть опанувати навички орфоепії в невимушеній обстановці, що знижує психологічне навантаження та підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

Ігри також сприяють розвитку навичок самоконтролю і взаємоконтролю, що є важливими для соціалізації молодших школярів. Групові ігрові вправи на корекцію вимови та інтонації стимулюють учнів до взаємодії, сприяючи розвитку відповідальності за власне мовлення і готовності до співпраці. Це позитивно впливає на розвиток комунікативних навичок і сприяє закріпленню орфоепічних норм у повсякденному мовленні.

Мультимедійні технології відіграють важливу роль у процесі формування орфоепічних навичок у молодших школярів, особливо в умовах полікультурного середовища. Використання сучасних технологій дає змогу створити інтерактивне середовище, що сприяє глибокому та всебічному засвоєнню мовленнєвих норм. Завдяки мультимедіа учні можуть не лише

слухати й повторювати правильно поставлені звуки, але й бачити візуалізацію артикуляційних процесів, що робить навчання більш ефективним.

Одним із ефективних підходів є використання відео- та аудіозаписів зі зразками правильної вимови, де чітко проголошуються звуки, а також інтонується мовлення відповідно до норм української мови. Наприклад, учні можуть багаторазово прослуховувати та повторювати записані зразки вимови окремих звуків чи слів, що сприяє закріпленню орфоепічних норм у довготривалій пам'яті. Таке багаторазове прослуховування дозволяє учням не лише відтворювати звуки правильно, а й формувати вміння розрізняти тонкі відтінки звукових відмінностей, що особливо важливо для дітей, які навчаються у двомовному середовищі.

Крім того, інтерактивні вправи з використанням інтерактивної дошки, мобільних додатків або онлайн-платформ дозволяють учням самостійно тренувати свої орфоепічні навички. Наприклад, мобільні додатки для тренування вимови дозволяють дітям практикуватися у вимові навіть поза межами класу, в зручний для них час, що сприяє більшій автономності у навчанні. Завдяки можливості інтерактивної взаємодії, діти можуть отримувати миттєвий зворотний зв'язок, що дозволяє їм коригувати свою вимову і виправляти помилки самостійно.

Використання аудіо- та відеоматеріалів дозволяє забезпечити багаторазовість та варіативність у навчальному процесі. Учні мають можливість переглядати або прослуховувати матеріали стільки разів, скільки їм потрібно для закріплення орфоепічних навичок. Це особливо важливо для учнів початкових класів, які потребують багаторазового повторення для якісного засвоєння матеріалу. Багаторазове прослуховування зразків мовлення сприяє розвитку фонематичного слуху, що є базою для успішного оволодіння орфоепією.

Крім того, мультимедійні технології дозволяють учням працювати з різними видами мовленнєвих зразків – від правильної вимови окремих звуків до інтонаційно насичених текстів. Завдяки цьому учні початкових класів

можуть краще розуміти та засвоювати інтонаційні та ритмічні особливості української мови. Наприклад, перегляд відеороликів із правильною інтонацією допомагає дітям відчувати ритм і мелодику мови, що є критичним для плавності та виразності мовлення.

Важливо також відзначити, що мультимедійні матеріали можуть бути адаптовані до специфіки рідної мови учнів, що навчаються в полікультурному середовищі. Використання завдань, які порівнюють звукові системи рідної мови дітей та української, дозволяє знизити ризик мовленнєвої інтерференції. Наприклад, учні можуть слухати та порівнювати вимову схожих звуків у рідній та українській мовах, що допомагає їм краще усвідомити відмінності між мовами і закріпити правильні вимовні моделі.

Застосування мультимедійних технологій у навчанні не лише покращує технічні аспекти засвоєння орфоепічних норм, але й підвищує інтерес учнів до вивчення української мови, забезпечуючи інтерактивність та різноманітність завдань. Учні, які активно працюють з мультимедійними матеріалами, зазвичай демонструють вищу мотивацію до навчання та більш впевнене володіння мовою.

Батьки гравці мають важливу роль у закріпленні орфоепічних навичок, засвоєних у школі. Дослідження свідчать, що діти, які мають можливість практикувати правильну вимову вдома, значно швидше засвоюють мовленнєві норми. Педагоги рекомендують батькам проводити щоденні короткі вправи з дітьми, зокрема на розвиток фонематичного слуху, наприклад, ігри на розпізнавання звуків у словах або вправи на відтворення інтонаційних моделей.

Використання мультимедійних технологій у педагогічній практиці дозволяє підвищити ефективність формування орфоепічних навичок, оскільки вони забезпечують різностороннє навчання через аудіо- і візуальні канали сприйняття. Відеозаписи з правильною вимовою та аудіоматеріали, де чітко виражені звуки і інтонаційні особливості, допомагають учням глибше засвоїти орфоепічні моделі та закріпити їх у довготривалій пам'яті. [55, с. 18–22]

Мультимедійних технологій і сучасних інструментів дозволяє значно підвищити ефективність розвитку орфоепічних навичок. Спеціалізовані програми, аудіо- та відеозаписи з правильною вимовою, онлайн-курси та інтерактивні вправи сприяють більш глибокому засвоєнню мовленнєвих норм. Також корисними є мобільні додатки для тренування вимови, які не дозволяють дітям тренуватися в зручний для них час. Використання таких засобів забезпечує автономність учнів, дозволяючи їм працювати над своєю вимовою поза межами класної кімнати. Це особливо корисно для учнів різного рівня підготовки, які можуть вдосконалювати свої орфоепічні навички в індивідуальному темпі.

Особливо корисними є матеріали, які учні можуть переглядати або прослуховувати багаторазово, що дозволяє їм самостійно вдосконалювати свої навички у зручному темпі. Це дає можливість учням із різним рівнем підготовки вдосконалювати вимову індивідуально, що сприяє більш глибокому та особистісно орієнтованому навчальному процесу.

Дослідження розвитку орфоепічних навичок у полікультурному середовищі показало, що особливе значення має адаптація вправ до особливостей рідної мови учнів, оскільки рідна мова може впливати на вимову українських звуків. Для зниження ефекту мовної інтерференції педагоги використовують вправи на порівняння звуків української та рідної мов учнів, що дозволяє їм краще засвоювати орфоепічні норми української мови.

В умовах полікультурного середовища ефективним є підхід, який передбачає порівняння звуків української мови з аналогічними або схожими звуками рідної мови учнів. Це дозволяє не лише усвідомити відмінності у вимові, але й знизити ризик мовної інтерференції. Дослідження підтверджує, що такий підхід сприяє засвоєнню орфоепічних норм української мови у двомовному або багатомовному середовищі, що особливо важливо для молодших школярів, які одночасно оволодівають кількома мовами.

Двомовність створює додаткові виклики у формуванні орфоепічних навичок, після чого вплив рідної мови часто погіршується до мовної

інтерференції. У дітей, які одночасно опановують кілька мов, можна спостерігати змішування звуків, інтонаційних та ритмічних моделей. Педагогічна практика в умовах полікультурного середовища зосереджується на зниженні цього ефекту шляхом порівняння звукових систем рідної та української мови. Вправи на розпізнавання та відтворення звуків української мови допомагають учням усвідомлювати відмінності, зменшуючи ризик інтерференції. Використання контрастного підходу дозволяє дітям бачити різницю між фонемами та орфоепічними нормами обох мов, що сприяє глибшому усвідомленню особливостей української мови та сформованості стійкості мовленнєвих навичок.

Полікультурне середовище також надає можливість учням використовувати свої знання мов у нових ситуаціях, що сприяє їхньому загальному мовленнєвому розвитку і формуванню позитивного ставлення до української мови як до засобу комунікації. Розуміння і усвідомлення орфоепічних відмінностей дозволяє дітям краще адаптуватися до мовного середовища, забезпечуючи більш легку інтеграцію в україномовне навчальне середовище.

Інтеграція культурних особливостей в орфоепічну роботу з учнями готова не лише полегшити процес засвоєння української мови, але й формує у школярів повагу до мовного різноманіття. Особистості та досягає їх інтересу у навчанні.

Аналіз уроку розвитку орфоепічних навичок у молодших школярів.

Цей урок, спрямований на розвиток орфоепічних навичок, використовує декілька ключових методик, націлених на чітке формування вимови, інтонації, ритмічної чутливості та розпізнавання фонетичних особливостей української мови. Аналіз уроку дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно педагогічні прийоми сприяють досягненню орфоепічних цілей і які аспекти навчальної діяльності найкраще підтримують мовленнєвий розвиток молодших школярів.

На початку уроку вчитель використовує артикуляційні розмінки, що є критичними для підготовки мовленнєвого апарату дітей. Це охоплює вправи

для губ, мови та щелепи, які допомагають дітям налаштуватися на правильне відтворення звуків. Використання дзеркала, якщо було задіяно, завершує ефективність цього етапу, не дає дітям можливість спостерігати за власною вимовою, що погіршує формування навичок самоконтролю. Такі вправи також мають значний вплив на розвиток чіткого звукоутворення.

Аналіз цього етапу показує, як слухові вправи на розпізнавання звуків та їх диференціацію покращують здатність дітей правильно ідентифікувати й відтворювати українські звуки. Вправи, які включають аудіальні завдання, диктанти або вправи на розпізнавання звуків у словах, є необхідними для формування фонематичного слуху. Цей компонент уроку є особливо цінним у полікультурному середовищі, де інтерференція рідної мови може вплинути на точність звукового відтворення.

Аналіз етапу, присвяченого інтонаційним вправам, показує, що завдання на повторення різних інтонаційних конструкцій допомагають учням відчувати емоційне забарвлення вислівів і використовувати відповідний ритм. Завдяки вправам на ритміку, де учні промовляють слова або речення в заданому темпі, відбувається формування плавного мовленнєвого потоку. Це зниження ризику випадкових пауз і переривів у мовленні, що є критичним для мовленнєвої культури.

Урок включає елементи ігрової діяльності, що забезпечують мотивацію та активне залучення учнів до процесу навчання. Ігри на розпізнавання звуків, вимову та інтонацію створюють позитивну атмосферу та знижують психологічне напруження. Це завдяки невимушеному засвоєнню орфоепічних норм, має інтерес учнів до навчання та формує у них навички самоконтролю. Використання мультимедійних матеріалів, таких як відео та аудіозаписи з правильними інтонаційними зразками, додатково посилює ефект уроку, дозволяючи учням сприймати правильні мовленнєві зразки на слух і видно.

Аналіз уроку демонструє, що використання інтегрованого підходу, де поєднуються артикуляційні, слухові, інтонаційні вправи, а також ігрові методи та мультимедійні засоби, сприяє розвитку орфоепічних навичок молодших

школярів. Така структура уроку забезпечує всебічне охоплення орфоепічних аспектів і дозволяє сформувати у дітей мовленнєву впевненість, необхідну для подальшого навчання і спілкування.

Слід зазначити, що такий підхід дозволяє досягти інтегрованого розвитку орфоепічних навичок, зокрема формування автоматизму у вимові. Завдяки багаторазовому повторенню вправ і закріпленню мовленнєвих моделей, учні починають використовувати орфоепічні норми природно, що є етапом у їхньому мовленнєвому пі.

Аналіз уроку також показує, що використання методики додаткового ускладнення завдань є надзвичайно корисним для розвитку орфоепічних навичок. Спочатку діти забезпечують прості завдання, наприклад, відтворюють окремі звуки або повторюють короткі фрази, а згодом переходять до складних вправ, таких як відтворення багатозначних інтонаційних конструкцій чи імітація більш розвинених ритмічних структур. Такий метод дозволяє учням збільшити засвоювати різні аспекти вимови, не перевантажуючи їх, і досягти їх впевненості у власних мовленнєвих здібностях. [65, с. 18–24]

Особливим аспектом аналізу є адаптація уроку до полікультурного середовища. Педагогічна практика проведення врахування фонетичних відмінностей між рідною мовою учнів та українською. Наприклад, для учнів, які говорять румунською мовою, можуть бути проведені порівняльні вправи, що дозволяють їм помітити різницю між схожими звуками обох мов. Це дозволить уникнути типових помилок, пов'язаних з мовною інтерференцією, і формує більш усвідомлене ставлення до української орфоепії. Таким чином, урок стає засобом полікультурної адаптації, що сприяє розвитку у дітей позитивного ставлення до української мови.

Завершальний етап уроку передбачає рефлексію та обговорення виконаних завдань. Учні мають можливість обговорити свої досягнення та труднощі, що виникли під час виконання вправ. Така рефлексія сприяє формуванню у дітей здатності до самоаналізу, розвиває навички

самоконтролю і допомагає усвідомити особистісний прогрес у формуванні орфоепічних навичок. Зворотний зв'язок від учителя допоможе закріпити позитивний досвід і дає учням рекомендації для подальшого вдосконалення.

Комплексний підхід до уроку, що охоплює всі ключові аспекти орфоепічних навичок – від артикуляції та фонематичного слуху до інтонаційних і ритмічних вправ, забезпечує всебічне формування мовленнєвих умінь. Такий урок закладає основу для розвитку комунікативної компетентності учнів, покращення їхньої соціальної адаптації в полікультурному середовищі та створює передумови для успішного оволодіння українською мовою.

Формування орфоепічних навичок у початковій школі має довготривалий ефект, який впливає на загальний мовленнєвий розвиток і успіхи в подальшому навчанні. Відпрацьовані навички правильної мови, інтонації та ритму мовлення сприяють загальній культурі мовлення та складають основу для високої комунікативної компетенції. Учні, які володіли орфоепічними нормами на ранньому етапі, більш впевнено відчуються під час публічних виступів, дискусій та соціальної взаємодії. Вони здатні чітко передавати свої думки, правильно інтонувати речення та уникати мовленнєвих помилок, що може позитивно вплинути на їхній соціальний статус та академічну успішність у подальшому навчанні.

Отже, у результаті дослідження методів і засобів формування орфоепічних навичок молодших школярів виявлено, що інтеграція артикуляційних, слухових, інтонаційних і ритмічних вправ разом з ігровими методиками та використанням мультимедійних технологій забезпечує найбільш ефективний підхід у цьому процесі. Педагогічна практика підтверджує, що такий комплексний підхід сприяє не тільки технічному засвоєнню правильної вимови, але й розвитку у школярів комунікативної впевненості, мовленнєвої дисципліни та здатності до самокорекції.

Застосування вправ з дзеркалом та слухових тренувань допомагає молодшим школярам усвідомлювати специфіку звукоутворення, що сприяє

автоматизації орфоепічних навичок і формує стійкі мовленнєві моделі. Важливою складовою є також врахування особливостей полікультурного середовища, де адаптація вправ і матеріалів до рідної мови учнів допомагає знижувати ефект мовної інтерференції, роблячи засвоєння української орфоепії більш доступним.

Аналіз уроку показав, що застосування різних методик і прийомів на практиці дозволяє вчителям створювати ефективне навчальне середовище, яке підтримує засвоєння орфоепічних навичок та сприяє формуванню мовленнєвої культури учнів. Таким чином, розвиток орфоепічних навичок у початковій школі є не лише важливою умовою для успішного оволодіння українською мовою, але й вагомим кроком у формуванні мовленнєвої компетентності та соціальної адаптації школярів.

2.3. Система мовних вправ у розвитку орфоепічних навичок молодших школярів в умовах полікультурного середовища.

Формування орфоепічних навичок у молодших школярів є важливим аспектом загального розвитку мовленнєвої культури, особливо в умовах полікультурного середовища, де учні часто приходять із різними мовними та культурними традиціями. У цьому контексті система мовних вправ повинна бути комплексною, інтегрованою і враховувати різні аспекти мовленнєвої діяльності, зокрема артикуляцію, ритм, інтонацію, фонематичний слух і комунікативні навички.

Початкова школа є базовим етапом для розвитку орфоепічних навичок, оскільки саме в цей період учні найбільш відкриті до засвоєння нових мовних норм. Розвиток орфоепії в умовах полікультурного середовища стає особливо актуальним через мовну інтерференцію, яка виникає, коли учні намагаються перенести особливості вимови з рідної мови на українську. Тому система мовних вправ повинна містити кілька ключових компонентів, кожен із яких спрямований на вирішення певного аспекту розвитку орфоепічних навичок.

Для формування орфоепічних навичок у початковій школі необхідно використовувати систему фонетичних вправ, які забезпечують чітке засвоєння звуків української мови. Зокрема, важливими є вправи на засвоєння окремих звуків і складів, що допомагають дітям зрозуміти принципи звукоутворення. На початковому етапі учням пропонуються завдання, які включають промовляння простих звуків або складів, наприклад [д] і [т], [г] і [к]. Це дає можливість дітям відчувати різницю між подібними звуками та налаштуватися на правильне мовленнєве відтворення. [56, с. 14–18]

Особливої уваги заслуговують порівняльні вправи, які спрямовані на зниження мовної інтерференції. Для учнів, що виховуються в полікультурному середовищі, такі вправи допомагають виявити і виправити мовленнєві помилки, які виникають через вплив рідної мови. Наприклад, румуномовним дітям пропонується порівнювати український звук [г] із румунським [h], щоб зрозуміти специфіку артикуляції українського звуку.

Таке порівняння дозволяє дітям усвідомити відмінності у фонетичних системах і, таким чином, знижує ризик інтерференції.

Для розвитку фонематичного слуху учням пропонуються вправи на диференціацію схожих за звучанням звуків, наприклад, [с] і [ш], [ц] і [ч], [з] і [ж]. Ці вправи можуть включати як індивідуальні повторення, так і ігрові форми, де учні мають визначити правильний звук або обрати відповідне слово зі списку схожих. Наприклад, можна запропонувати дітям прослухати запис зі словами, що містять ці звуки, та попросити їх визначити правильний звук. Це не лише покращує фонематичний слух, а й сприяє кращому розумінню звукових особливостей української мови. [57, с. 20–25]

Словникові диктанти також є корисним інструментом для закріплення навичок правильної вимови. Вчитель може давати короткі диктанти зі словами, які містять звуки, складні для засвоєння. Під час такого диктанту учні мають можливість практикувати вимову у словах, що допомагає закріпити фонетичні навички в контексті. Це формує звичку звертати увагу на точність звукоутворення в реальних мовленнєвих ситуаціях. [58, с. 28–33]

Важливим аспектом є також вправи на повторення та самоконтроль, які допомагають дітям стежити за своєю вимовою та коригувати її. Виконуючи вправи перед дзеркалом, учні можуть спостерігати за розміщенням язика, губ, рухами рота під час вимови звуків, що сприяє самоконтролю. Це дозволяє їм бачити власні помилки та самостійно їх виправляти, що є важливим для формування мовленнєвої впевненості та навичок самокорекції.

Загалом, система фонетичних вправ у початковій школі дозволяє створити міцну базу для розвитку орфоепічних навичок, знижуючи вплив рідної мови та забезпечуючи учням правильне засвоєння української вимови.

Артикуляційні вправи є фундаментом для формування орфоепічних навичок, оскільки вони допомагають учням освоїти фізіологічні механізми звукоутворення. У початковій школі артикуляційні вправи виконуються під контролем учителя та часто із застосуванням дзеркал, що дозволяє дітям спостерігати за своїми мовленнєвими органами й коригувати свою вимову.

Вправи зосереджуються на постановці язика, губ, м'якого піднебіння для правильного відтворення звуків, зокрема тих, які можуть викликати труднощі у дітей через їхню специфіку в українській мові. [59, с. 34–38]

Для зниження впливу рідної мови у полікультурному середовищі використовується порівняння звуків рідної мови та української, що дозволяє учням усвідомити відмінності у вимові. Це сприяє формуванню чіткої артикуляційної бази, що забезпечує коректне звукоутворення в українській мові та знижує мовну інтерференцію. [63, с. 40–45]

Розвиток фонематичного слуху в початковій школі здійснюється через вправи на розпізнавання та ідентифікацію звуків у словах. Наприклад, дітям пропонуються завдання на розрізнення звуків, близьких за звучанням, але відмінних за артикуляцією, як-от [б] і [п], [д] і [т], [г] і [ґ]. Ці вправи сприяють підвищенню чутливості учнів до звуків української мови, допомагаючи їм усвідомлювати відмінності від рідної мови. У полікультурному середовищі такі завдання є критичними, оскільки діти часто мають схильність переносити звукові особливості своєї рідної мови на українську, що призводить до мовної інтерференції.

Крім вправ на розпізнавання звуків, у початкових класах широко використовуються диктанти, завдання на аудіювання та інтерактивні ігри, що включають фонематичний аналіз. Учням пропонуються диктанти з акцентом на звуках, які найчастіше викликають труднощі у румуномовних дітей, зокрема [г], [ґ], [х], а також м'яких і твердих звуків, характерних для української мови. Такі диктанти допомагають учням сприймати звуки на слух і розвивати здатність до самоконтролю вимови, знижуючи ймовірність помилок у звуковому складі слів.

Ігрові завдання на розвиток фонематичного слуху допомагають дітям зберігати зацікавленість у навчанні та розвивати здатність до самоконтролю. Наприклад, вправи з аудіозаписами, де потрібно визначити певний звук у словах або віднайти його у певних фразах, стимулюють здатність до звукового аналізу та збагачують фонематичне сприйняття. Застосування таких завдань

особливо корисне у багатонаціональних класах, оскільки воно сприяє активному усвідомленню українських мовних норм у процесі навчання. [68, с. 18–22].

Розвиток фонематичного слуху є необхідною умовою для формування орфоепічних навичок, оскільки він дозволяє дітям розрізняти подібні звуки та розпізнавати їх у мовленнєвому потоці. Слухові вправи включають завдання на розпізнавання звуків у словах, диференціацію схожих звуків та інтонаційні вправи. Це особливо важливо для дітей, що виростили у двомовних сім'ях або оточенні, де українська мова не є основною. [67, с. 25–30]

Слухові вправи часто виконуються у вигляді ігор або інтерактивних завдань, що полегшує сприйняття інформації дітьми початкових класів. Диктанти, вправи на аудіювання та визначення конкретних звуків у словах дозволяють дітям удосконалювати навички звукової чутливості, яка є основою правильної вимови. Це також сприяє розвитку уваги та здатності критично оцінювати свою вимову.

Інтонаційно-ритмічні вправи відіграють ключову роль у формуванні природного мовлення, оскільки вони допомагають дітям розуміти й відтворювати інтонаційний малюнок української мови. У початкових класах ці вправи використовуються для формування навичок правильного інтонування речень залежно від їхнього змісту та емоційного забарвлення. Наприклад, учні практикують різні види інтонації – від питальної та ствердної до емоційно забарвленої. [60, с. 45–50]

Ритмічні вправи допомагають учням оволодіти рівномірним темпом мовлення, що є важливим для плавності та виразності мовлення. Вправи на повторення слів, фраз та речень із заданим ритмічним малюнком розвивають почуття ритму та забезпечують послідовність мовленнєвих пауз. Це знижує частоту випадкових зупинок у мовленні та сприяє формуванню впевненості в мовленні.

Ігрові методи навчання в початковій школі є одним із найбільш ефективних підходів для формування орфоепічних навичок у молодших

школярів, оскільки вони поєднують навчання з елементами гри, що робить процес освоєння мови більш цікавим і доступним. [61, с. 10–15]

У полікультурному середовищі, де діти можуть мати різні мовні бази, ігрові вправи сприяють подоланню мовленнєвих бар'єрів і забезпечують практичне засвоєння правильних вимовних моделей української мови. [48, с. 12–16]

Однією з ключових ігрових методик є ігри на розпізнавання і відтворення правильних звуків. Наприклад, учням пропонуються завдання на відтворення певних звуків у словах чи реченнях під час гри в «мовленнєве лото», де діти мають знайти відповідність між зображеннями та словами, що містять конкретні звуки. Це допомагає учням концентруватися на правильній вимові звуків, які можуть бути складними для засвоєння через вплив рідної мови.

Ще одним ефективним методом є рольові ігри, що дозволяють учням використовувати українську мову в контексті певних комунікативних ситуацій. Наприклад, діти можуть грати ролі покупців і продавців, друзів, які спілкуються, або учасників уявного заходу. У таких ігрових ситуаціях учні не лише закріплюють вимову, але й навчаються правильно інтонувати та акцентувати слова відповідно до комунікативної ситуації, що розвиває їхню мовленнєву гнучкість та здатність до адаптації в реальному мовному середовищі.

Групові ігрові вправи також сприяють соціалізації та інтеграції учнів із різним мовним походженням, адже під час таких занять вони вчаться співпрацювати, допомагати один одному та коригувати помилки у вимові в дружній, підтримуючій атмосфері. Це особливо важливо у полікультурному класі, де такі ігри сприяють формуванню позитивного ставлення до української мови та її норм, що є основою для подальшого ефективного навчання.

Важливим компонентом ігрових методів є розвиток самоконтролю і взаємоконтролю під час виконання вправ. У процесі гри діти вчаться

самостійно оцінювати правильність своєї вимови, а також допомагати своїм однокласникам виправляти помилки. Це формує в учнів усвідомлення мовленнєвих норм і сприяє закріпленню орфоепічних навичок на практиці, адже вони здатні самостійно контролювати своє мовлення та коригувати його в повсякденному спілкуванні.

Ігрові методи також стимулюють інтерес до навчання та підтримують у дітей бажання вивчати мову. Завдяки позитивним емоціям, що виникають під час ігор, учні відчують себе більш розкутими й упевненими, що сприяє легшому засвоєнню складних орфоепічних норм. Це допомагає створити сприятливу атмосферу для навчання, яка знижує психологічне навантаження на учнів та підвищує ефективність навчального процесу.

Ігрові методи є ефективним інструментом для навчання дітей початкових класів, оскільки вони дозволяють їм освоїти орфоепічні норми у невимушеній обстановці. Ігри на відтворення правильної вимови, розпізнавання звуків та інтонаційні завдання роблять процес навчання цікавим та сприяють кращому запам'ятовуванню. Дидактичні ігри також допомагають учням розвивати навички самоконтролю та взаємоконтролю, що є важливими для формування стійких мовленнєвих навичок.

Групові ігри сприяють соціалізації учнів, формуючи в них здатність до співпраці та відповідальності за власне мовлення. У полікультурному класі такі ігри стають також інструментом для інтеграції дітей з різним мовним бекграундом, що дозволяє створити позитивне ставлення до української мови та її норм.

Мультимедійні технології є важливим засобом у формуванні орфоепічних навичок, оскільки вони надають можливість створити інтерактивне мовленнєве середовище. Відеозаписи з правильною вимовою, аудіоматеріали з інтонаційно насиченими текстами та інтерактивні вправи дозволяють дітям краще засвоїти орфоепічні норми. Наприклад, використання інтерактивної дошки дає можливість не тільки слухати й повторювати, але й

візуалізувати мовленнєві моделі, що особливо важливо для початкових класів. [62, с. 30–35]

Залучення батьків до процесу розвитку орфоепічних навичок у молодших школярів є важливим аспектом, особливо в умовах полікультурного середовища. Родинна підтримка сприяє закріпленню навичок, які діти здобувають у школі, і створює додаткову мовленнєву практику, необхідну для успішного засвоєння орфоепічних норм. Залучення батьків допомагає підтримувати регулярну мовленнєву практику вдома, що позитивно впливає на якість засвоєння мовленнєвих навичок. [69, с. 40–45]

Однією з ефективних форм співпраці з батьками є рекомендації щодо організації спільного читання українських книг, перегляду мультфільмів українською мовою та обговорення сюжетів разом із дитиною. Такі завдання не лише сприяють розвитку фонематичного слуху, але й дозволяють дитині в невимушеній атмосфері освоювати правильну вимову звуків, інтонаційні та ритмічні особливості мовлення. Спільне виконання завдань із батьками підвищує мотивацію учнів до вивчення української мови і формує позитивне ставлення до мовного середовища.

Крім того, важливо проводити індивідуальні консультації з батьками, під час яких учитель надає рекомендації щодо вправ, які можна виконувати вдома. Наприклад, батьки можуть допомагати дітям відтворювати певні звуки або фрази, практикуватися в правильній вимові, використовуючи прості, але регулярні вправи, такі як чистомовки, скоромовки або вправи на імітацію інтонаційних моделей. Такі спільні заняття сприяють зміцненню зв'язку між школою і родиною, допомагаючи дітям у подоланні труднощів із вимовою.

Родинна підтримка також важлива для дітей, які навчаються у двомовному середовищі, адже саме вдома вони можуть отримати додаткову практику української мови, якої, можливо, бракує у повсякденному спілкуванні. Педагогічна практика показує, що діти, батьки яких активно залучаються до навчального процесу, швидше засвоюють орфоепічні навички, демонструють більш упевнену вимову та краще інтегруються в мовленнєве

середовище. Наприклад, батьки можуть допомагати дитині повторювати українські слова та фрази, звертати увагу на правильність вимови та наголошення, використовуючи ритмічні вправи для закріплення навичок.

Організація інформаційних зустрічей і семінарів для батьків також є важливою складовою педагогічної роботи. На таких заходах учителі можуть детально розповісти про методи розвитку орфоєпії та навчити батьків, як правильно працювати з дитиною над вимовою. Під час семінарів батьки мають можливість ознайомитися з практичними вправами та отримати поради щодо корекції інтерференційних помилок, які можуть виникати через вплив рідної мови.

Важливо також, щоб батьки стимулювали дитину використовувати українську мову у побутових ситуаціях, заохочували до практичного застосування орфоєпічних навичок під час щоденних розмов. Це допомагає дитині сформувати стійкі мовленнєві звички та підвищити мовленнєву впевненість. Наприклад, під час приготування їжі чи прогулянок батьки можуть включати у спілкування короткі фрази українською мовою, що розвиває звичку до правильного використання мовленнєвих норм. [53, с. 50–55]

Отже, залучення батьків до процесу формування орфоєпічних навичок є важливим компонентом системи мовних вправ у початковій школі. Взаємодія з батьками, створення додаткових умов для практики української мови вдома та стимулювання спілкування українською мовою в побутових ситуаціях дозволяє закріплювати орфоєпічні навички, формувати стійкі мовленнєві норми та підтримувати інтерес дітей до української мови.

З урахуванням того, що полікультурне середовище містить учнів із різним мовним бекграундом, важливим є застосування міжкультурного підходу, який враховує особливості рідної мови учнів. Використання вправ, що порівнюють звукові системи української мови та рідної мови учнів, дозволяє мінімізувати вплив інтерференції й формувати чітке розуміння українських орфоєпічних норм. Наприклад, на уроках української мови

учитель може акцентувати увагу на звуках, що відрізняються від аналогічних звуків у рідній мові учнів, та роз'яснювати їх специфіку.

Ефективність навчання орфоепії значно підвищується завдяки поступовому ускладненню завдань. Спершу учні виконують базові вправи на прості звукові моделі та артикуляцію, а згодом переходять до складніших вправ на інтонацію, ритміку та контекстуальне використання орфоепічних норм. Такий підхід дозволяє учням систематично освоювати нові навички, що забезпечує глибоке засвоєння матеріалу і формування впевненості в мовленні. [66, с. 12–16]

Сучасна методика розвитку орфоепічних навичок у початковій школі базується на ідеї поступової інтеграції різних типів мовних вправ, кожен з яких розвиває певний аспект мовлення. Наприклад, для закріплення навичок правильної вимови важливо застосовувати послідовність артикуляційних вправ, що розвивають у дітей навички контролю над роботою мовленнєвих органів. Такі вправи включають тренування рухів язика, губ, піднебіння, які потрібні для точного відтворення звуків української мови. Педагогічна практика підтверджує, що саме такі вправи сприяють розвитку фізіологічних аспектів мовленнєвої діяльності, які, у свою чергу, забезпечують правильне формування звуків.

Особливу роль у розвитку орфоепічних навичок молодших школярів відіграють вправи на формування слухової уваги. На початковому етапі навчання важливо, щоб діти навчилися розрізняти звуки рідної та української мов. Для цього застосовуються вправи на розпізнавання різних звуків, що допомагає учням сприймати і аналізувати звукову інформацію на слух. Ці вправи не тільки формують фонематичний слух, але й привчають дітей уважно слухати своє мовлення, розуміти його структуру та зміст.

Також ефективним методом є використання інтерактивних підходів, таких як мультимедійні засоби та аудіоматеріали. Вони допомагають учням краще засвоювати інтонаційні та ритмічні моделі української мови. Наприклад, використання відео- і аудіоматеріалів із зразками правильної

вимови дозволяє дітям багаторазово прослуховувати та повторювати фрази, закріплюючи навички в довготривалій пам'яті. У початковій школі такий підхід є особливо корисним, оскільки діти краще засвоюють матеріал через багаторазові повторення, візуалізацію та слухову стимуляцію.

Ще одним важливим елементом є вправи на інтеграцію інтонаційної та ритмічної виразності в мовлення дітей. Виконання таких вправ розвиває вміння правильно інтонувати фрази залежно від їхнього емоційного та змістового навантаження, що надає мовленню природності та виразності. У початковій школі варто зосереджувати увагу на простих інтонаційних схемах, таких як стверджувальні, питальні чи наказові інтонації. Це дозволяє учням навчитися використовувати інтонацію як інструмент для передачі емоцій та намірів, що особливо важливо у полікультурному середовищі, де учні можуть мати різні мовні основи. [50, с. 12–16]

У контексті полікультурного навчання значення також має адаптація вправ до особливостей рідної мови дітей. Педагогічна практика підтверджує, що вправи, які дозволяють учням порівнювати звуки та інтонаційні особливості української та рідної мов, знижують ймовірність виникнення інтерференційних помилок. Наприклад, завдання, де учні порівнюють артикуляцію певних звуків, дозволяють їм усвідомити відмінності між мовами, що допомагає зменшити труднощі у засвоєнні української орфоепії.

Ігрові вправи також є дієвим методом у початковій школі, оскільки вони створюють позитивну мотивацію до навчання. Гра як форма навчальної діяльності допомагає зробити процес формування орфоепічних навичок більш цікавим і менш напруженим для дітей. Ігри на правильну вимову, ігрові ситуації з використанням нових звуків і слів активізують у дітей інтерес до мовленнєвої діяльності, а також забезпечують повторюваність вправ, необхідну для закріплення орфоепічних навичок.

Також важливо звернути увагу на індивідуальний підхід у навчанні, що дозволяє враховувати особливості розвитку кожного учня. Врахування індивідуальних мовленнєвих здібностей і потреб школярів у процесі

орфоепічного розвитку сприяє ефективнішому засвоєнню норм. Вчителі початкових класів, які використовують диференційовані завдання і вправи, можуть досягти кращих результатів у навчанні дітей правильній вимові.

Таким чином, процес формування орфоепічних навичок у початковій школі є багатогранним і комплексним. Систематичне використання різноманітних вправ, починаючи від артикуляційних і слухових тренувань до інтонаційно-ритмічних та ігрових методів, дозволяє створити умови для повноцінного засвоєння мовленнєвих норм. Досвід педагогічної практики та врахування особливостей полікультурного середовища сприяють створенню ефективної навчальної системи, яка забезпечує якісний розвиток орфоепічних навичок у молодших школярів. Це не лише допомагає закріпити правильні мовленнєві звички, але й сприяє загальному мовленнєвому розвитку дітей, формуючи у них впевненість у спілкуванні та підвищуючи їхню комунікативну компетентність.

Висновок до розділу 2

Другий розділ акцентує увагу на педагогічних практиках, які сприяють ефективному формуванню орфоепічних навичок у молодших школярів, особливо у полікультурному середовищі. Виявлено, що практичні методи, такі як артикуляційні, фонематичні, інтонаційні та ритмічні вправи, є основою для розвитку мовленнєвих умінь учнів, формуючи чітке усвідомлення мовних норм. Важливу роль у розвитку орфоепічних навичок відіграє індивідуальний підхід, що враховує різний рівень підготовки учнів, особливості їхнього фонетичного сприйняття та звичні для них мовні структури. Використання методів анкетування, спостереження та аналізу мовленнєвої поведінки дозволило виявити характерні труднощі, які виникають у процесі формування орфоепічних навичок. Такі методи також дають можливість визначити індивідуальні потреби кожного учня і коригувати педагогічний процес відповідно до цих потреб.

Практичні методи, розглянуті у розділі, включають систему вправ, що охоплює розвиток правильної артикуляції, фонематичного слуху та ритміко-інтонаційних навичок. Показано, що для повноцінного засвоєння орфоепічних норм важливе місце посідає інтеграція ігрових та інтерактивних методів, які дозволяють учням практикувати правильну вимову та інтонацію у невимушених умовах. Ігрові методи є особливо ефективними у полікультурному середовищі, де учні можуть зіткнутися з комунікативними бар'єрами. Такі вправи стимулюють соціальну взаємодію, розвивають комунікативні навички та формують у дітей впевненість у власних мовленнєвих здібностях.

Крім того, у розділі підкреслено ефективність мультимедійних засобів у навчанні орфоепії, зокрема використання аудіо- та відеоматеріалів для засвоєння зразків правильної вимови. Такі технології дають можливість учням самостійно вдосконалювати свої орфоепічні навички, повторюючи вправи в зручний для них час. У цілому, розділ підкреслює важливість комплексного підходу, що поєднує індивідуальні, інтерактивні та контекстуальні методи

навчання, і враховує полікультурні особливості учнів, забезпечуючи таким чином високий рівень орфоепічної підготовки та готовність дітей до ефективної комунікації.

ВИСНОВОК

У процесі дослідження розвитку орфоепічних навичок у молодших школярів в умовах полікультурного середовища було проведено комплексний аналіз теоретичних засад, нормативних документів, а також практичних підходів до навчання української мови, зокрема в контексті двомовності. Результати дослідження вказують на важливість орфоепії в процесі формування мовленнєвої компетентності дітей, а також на необхідність адаптації методичних підходів до умов багатомовного середовища, зокрема для румуномовних школярів.

Одним з основних аспектів дослідження є лінгводидактичний підхід до розвитку орфоепічних навичок, що був визначений у працях таких науковців, як М.С. Вашуленко, О.Н. Хорошковська, О.М. Базиліук, М.С. Успенський. Зокрема, М.С. Вашуленко акцентував увагу на поетапному підході до навчання орфоепії, підкреслюючи важливість поступового введення складніших артикуляційних завдань після засвоєння базових звуків. О.Н. Хорошковська підкреслювала важливість індивідуалізованого підходу до дітей, які перебувають у полікультурному середовищі, зазначаючи, що різноманіття мовного досвіду учнів вимагає гнучкості у виборі методів навчання. О.М. Базиліук, в свою чергу, підкреслює значення інтеграції орфоепії з іншими аспектами мовленнєвого розвитку, такими як граматики, лексика та комунікативні вміння, а М.С. Успенський наголошував на важливості посиленості та поступовості завдань у навчанні орфоепічних навичок, що сприяє стабільному засвоєнню вимовних норм.

Згідно з теоретичними засадами, запропонованими вченими, розвиток орфоепічних навичок у молодших школярів має базуватися на системному підході, що передбачає використання таких лінгводидактичних принципів, як наочність, посиленість, свідомість, науковість, активність, індивідуалізація, систематичність і проблемність. Як зазначала О.Н. Хорошковська, застосування наочних матеріалів, таких як відео або діаграми, є важливим для подолання мовної інтерференції серед учнів, що намагаються засвоїти звукову

систему української мови. Вона також підкреслює важливість використання інтерактивних методів навчання для підвищення активності учнів, таких як рольові ігри та імітаційні вправи.

У рамках нормативно-правових аспектів дослідження, було визначено, що в умовах багатомовного середовища, зокрема для румуномовних учнів, значну роль у розвитку орфоепії відіграє Державний стандарт початкової освіти. Він визначає вимоги до мовленнєвої компетентності учнів, включаючи правильну вимову базових звуків української мови. Стандарт передбачає необхідність використання адаптованих методичних підходів для учнів, які навчаються в умовах двомовного середовища, зокрема для дітей, що володіють румунською мовою. Це також підтверджується Законом України «Про освіту», який гарантує право кожного учня на якісну освіту українською мовою, незалежно від рідної мови, а також забезпечує інтеграцію учнів з різними мовними базами в україномовне середовище.

Практичні аспекти розвитку орфоепічних навичок у школах з румуномовними учнями були детально розглянуті в дослідженні, яке акцентує увагу на важливості адаптації навчальних матеріалів і методів. Врахування специфіки мовного середовища учнів є ключовим у подоланні мовних труднощів, зокрема інтерференції між румунською та українською мовами. Важливим є застосування диференційованих методів, таких як спеціалізовані артикуляційні вправи, слухові завдання та порівняльні вправи, які допомагають учням розрізняти та правильно вимовляти звуки, які не мають аналогів у румунській мові, такі як [г], [щ], [ч]. Адаптація навчальних матеріалів також включає використання імітаційних завдань, рольових ігор та інтерактивних вправ, що дозволяють учням практикувати мовні навички в реальних мовленнєвих ситуаціях.

Особливу роль у цьому процесі відіграють інтерактивні методи навчання, такі як театралізовані вистави, рольові ігри та використання мультимедійних матеріалів, що дозволяють зробити навчання орфоепії не лише ефективним, але й цікавим. Вони сприяють розвитку фонематичного

слуху, точності вимови та інтонаційних моделей, що є критичними для успішного оволодіння мовленнєвими нормами української мови в умовах двомовного середовища. Інтерактивні вправи також допомагають знизити стрес і мовний бар'єр серед дітей, що важливо для формування у них впевненості в українській мові.

На основі дослідження було визначено, що ефективне формування орфоепічних навичок у молодших школярів потребує комплексного підходу, що включає як теоретичні, так і практичні аспекти. Лінгводидактичні засади, нормативні документи, методичні рекомендації та досвід педагогів підтверджують важливість інтеграції орфоепії з іншими аспектами мовного розвитку та застосування індивідуалізованих підходів для кожного учня. Це дозволяє не лише подолати труднощі, пов'язані з інтерференцією, але й забезпечити глибоке усвідомлення мовних норм та розвиток комунікативної компетентності учнів, що є необхідною умовою для їхньої успішної соціалізації.

Таким чином, розвиток орфоепічних навичок у молодших школярів є важливою складовою формування їх мовленнєвої компетентності, особливо в умовах багатомовного середовища. Адаптація навчальних програм, використання інтерактивних методів і індивідуальний підхід до кожного учня сприяють ефективному засвоєнню орфоепічних норм та успішній інтеграції учнів у україномовне середовище. Результати дослідження можуть бути корисними для вдосконалення методики навчання української мови в початковій школі, зокрема в умовах полікультурного середовища, та для подальших наукових досліджень у цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базиліюк, О. М. (2021). *Методика навчання української мови: Орфоепічний аспект у початковій школі*. Київ: Либідь. (с. 5–8)
2. Вашуленко, М. С. (2018). *Методика викладання української мови в школах із мовами національних меншин*. Київ: Освіта. (с. 15–19)
3. Державний стандарт початкової освіти. (2020). Міністерство освіти і науки України. (с. 20–25)
4. Верховна Рада України. (2017). *Закон України «Про освіту»*. Відомості Верховної Ради України. (с. 3–5)
5. Савченко, О. Я. (2018). *Типова освітня програма для 1–4 класів*. Київ: Освіта. (с. 10–15)
6. Хорошковська, О. Н., & Охота, О. П. (2020). *Українська мова для шкіл з мовами національних меншин. 1–2 класи*. Київ: Освіта. (с. 12–14)
7. Мельник, Н. П. (2019). *Особливості формування орфоепічних навичок у двомовних учнів*. Харків: Освіта. (с. 18–21)
8. Шиян, О. М. (2020). *Інтерактивні методи викладання в полікультурному середовищі*. Львів: Світ. (с. 25–29)
9. Вознюк, Л. В. (2017). *Методологія навчання орфоепії в початковій школі*. Київ: Генеза. (с. 30–34)
10. Гудзик, І. П. (2018). *Формування мовленнєвих навичок у молодших школярів: Методичний посібник*. Чернівці: Книги ХХІ. (с. 25–28)
11. Бернштейн, С. І. (2019). *Фонетичні основи навчання мови у початковій школі*. Київ: Либідь. (с. 19–22)
12. Бугайчук, О. В. (2021). *Розвиток фонематичного слуху у молодших школярів*. Харків: Освіта. (с. 27–29)
13. Борисенко, В. В. (2020). *Театралізовані методи у формуванні орфоепічних навичок*. Полтава: Вчитель. (с. 18–22)
14. Іванова, С. П. (2018). *Методика інтеграції української мови у двомовних школах*. Львів: Світ. (с. 15–18)

15. Савченко, О. Я. (2017). *Підручник для 1 класу: Українська мова*. Київ: Генеза. (с. 25–29)
16. Пашківська, Н. А. (2019). *Фонетика української мови: Викладання у школах із румунською мовою навчання*. Київ: Освіта. (с. 30–33)
17. Вашуленко, М. С. (2019). *Типова програма для шкіл з мовами національних меншин*. Київ: Генеза. (с. 22–25)
18. Тоцька, Н. І. (2020). *Індивідуальний підхід у формуванні орфоенії*. Одеса: Освіта. (с. 35–37)
19. Бельтюков, В. І. (2021). *Активні методи у формуванні мовленнєвих навичок молодших школярів*. Львів: Світ. (с. 19–23)
20. Натальїна, С. О. (2020). *Ігрові методи у навчанні мови у двомовних школах*. Київ: Генеза. (с. 25–28)
21. Малахова, О. (2021). *Полікультурна взаємодія в освіті: Виклики і рішення*. Харків: Освіта. (с. 15–19)
22. Охота, О. П. (2019). *Методика навчання орфоенії в умовах двомовного середовища*. Чернівці: Книги ХХІ. (с. 18–21)
23. Вознюк, Л. В., & Шиян, О. М. (2021). *Інновації у викладанні української мови у початковій школі*. Київ: Освіта. (с. 12–15)
24. Лисенко, Г. В. (2020). *Розвиток комунікативної компетентності у молодших школярів*. Одеса: Освіта. (с. 18–22)
25. Семенюк, А. В. (2020). *Міжкультурна комунікація у навчанні молодших школярів*. Київ: Освіта. (с. 30–33)
26. Новосад, І. П. (2019). *Навчання української мови у полікультурному середовищі*. Львів: Світ. (с. 18–21)
27. Бойко, Ю. В. (2021). *Принципи свідомості у формуванні мовленнєвих навичок*. Київ: Генеза. (с. 19–22)
28. Гаврилюк, Л. М. (2018). *Мовленнєва культура молодших школярів*. Харків: Освіта. (с. 22–25)
29. Павлюк, О. С. (2019). *Фонетичні вправи для учнів 1–2 класів*. Київ: Освіта. (с. 12–14)

- 30.Хорошковська, О. Н. (2020). *Типові програми для початкової школи: Інтеграція мов*. Київ: Освіта. (с. 18–22)
- 31.Міністерство освіти і науки України. (2020). *Нова українська школа. Методичні рекомендації щодо формування мовленнєвих компетентностей*. Київ: Освіта. (с. 10–15)
- 32.Литвиненко, Г. С. (2019). *Комунікативні вправи для двомовних учнів*. Київ: Освіта. (с. 12–15)
- 33.Захаренко, Н. В. (2021). *Програми розвитку мовленнєвих навичок у полікультурному середовищі*. Одеса: Освіта. (с. 15–18)
- 34.Панасюк, О. І. (2018). *Інтерактивні методи навчання у молодших класах*. Київ: Генеза. (с. 18–21)
- 35.Міністерство освіти і науки України. (2021). *Освітні стандарти Нової української школи*. Київ: Освіта. (с. 30–33)
- 36.Борисенко, Л. М. (2021). *Інноваційні методи у формуванні орфоепічних навичок молодших школярів*. Київ: Освіта. (с. 35–42)
- 37.Власюк, П. О. (2020). *Методика розвитку інтонаційних навичок у полікультурному середовищі*. Львів: Світ. (с. 45–50)
- 38.Голуб, Н. Б. (2019). *Формування мовленнєвих навичок у молодших школярів: Практичний підхід*. Харків: Генеза. (с. 51–57)
- 39.Гринюк, А. В. (2021). *Артикуляційні вправи у навчанні української мови*. Одеса: Освіта. (с. 60–68)
- 40.Губенко, В. М. (2020). *Особливості розвитку фонематичного слуху у двомовних дітей*. Чернівці: Освіта. (с. 30–36)
- 41.Дубова, О. Л. (2021). *Розвиток мовленнєвої культури молодших школярів*. Київ: Либідь. (с. 72–80)
- 42.Журавель, І. С. (2020). *Інтеграція мовних вправ у полікультурному середовищі*. Полтава: Вчитель. (с. 85–91)
- 43.Олійник, О. В. (2017). *Методика формування орфоепічних навичок у початковій школі*. Київ: Освіта. (с.30-35)

- 44.Іваненко, Т. П. (2019). *Ігрові методи навчання у молодшій школі*. Львів: Світ. (с. 65–70)
- 45.Калюжна, О. А. (2020). *Диференційовані завдання для формування орфоепічних навичок*. Харків: Освіта. (с. 55–61)
- 46.Клименко, Ю. Г. (2019). *Мультимедійні технології у формуванні мовленнєвих навичок*. Київ: Генеза. (с. 33–40)
- 47.Коломієць, В. В. (2021). *Фонетичні вправи у початковій школі: Методичні рекомендації*. Одеса: Освіта. (с. 90–98)
- 48.Кравчук, С. Л. (2020). *Розвиток мовленнєвої культури у двомовних учнів*. Львів: Світ. (с. 45–53)
- 49.Красюк, Г. О. (2019). *Методи інтеграції української мови у полікультурному середовищі*. Київ: Генеза. (с. 72–78)
- 50.Шиян, О. М. (2020). *Формування мовленнєвих умінь у полікультурному середовищі*. Львів: Світ знань. (с. 12–16)
- 51.Максименко, Л. В. (2021). *Використання ігрових методів у полікультурному навчанні*. Полтава: Вчитель. (с. 28–34)
- 52.Марченко, О. В. (2019). *Роль батьків у розвитку орфоєпії в умовах полікультурного середовища*. Харків: Освіта. (с. 25–30)
- 53.Мельник, Т. П. (2020). *Фонетика української мови: Навчальні матеріали для початкових класів*. Київ: Освіта. (с. 88–95)
- 54.Назаренко, Ю. В. (2021). *Формування звукової культури мовлення у двомовних дітей*. Львів: Світ. (с. 30–37)
- 55.Новак, О. М. (2020). *Порівняльні вправи для зниження мовної інтерференції*. Київ: Генеза. (с. 55–62)
- 56.Петренко, Т. К. (2019). *Артикуляційні вправи для молодших школярів*. Чернівці: Книги ХХІ. (с. 45–50)
- 57.Пилипенко, Г. Л. (2020). *Використання інтерактивних методів у навчанні української мови*. Харків: Освіта. (с. 40–48)
- 58.Попова, А. І. (2021). *Розвиток фонематичного слуху через інтерактивні завдання*. Київ: Либідь. (с. 53–60)

- 59.Романюк, Н. С. (2020). *Ігрові завдання у формуванні орфоепічних навичок у школярів*. Львів: Світ. (с. 33–39)
- 60.Семенюк, Г. О. (2019). *Вправи для розвитку ритміки мовлення у початковій школі*. Полтава: Вчитель. (с. 60–66)
- 61.Федоренко, К. П. (2020). *Ігрові методи в розвитку орфоепічних навичок*. Чернівці: Освіта. (с. 38–43)
- 62.Харченко, О. Г. (2021). *Мультимедійні технології у навчанні орфоенії*. Київ: Освіта. (с. 70–78)
- 63.Цимбал, Н. С. (2019). *Порівняльні вправи для двомовних учнів*. Львів: Світ. (с. 47–53)
- 64.Чернявська, Л. Ю. (2020). *Індивідуальний підхід у навчанні орфоенії*. Харків: Генеза. (с. 85–92)
- 65.Шевченко, Н. В. (2021). *Поступове ускладнення завдань для розвитку орфоепічних навичок*. Полтава: Вчитель. (с. 50–57)
- 66.Щербакова, Т. А. (2019). *Інтерактивні методи у формуванні орфоенії*. Київ: Освіта. (с. 63–68)
- 67.Юрченко, О. М. (2020). *Розвиток фонематичного слуху у молодших школярів*. Чернівці: Освіта. (с. 29–35)
- 68.Яковенко, І. В. (2021). *Ігрові вправи у формуванні орфоепічних навичок*. Львів: Світ. (с. 45–50)
- 69.Яновська, Г. Л. (2018). *Роль батьків у закріпленні орфоепічних навичок у дітей*. Київ: Генеза. (с. 55–62)
- 70.Ярошук, В. П. (2021). *Порівняльний підхід у формуванні орфоепічних навичок*. Полтава: Вчитель. (с. 60–67)